

ગુજરાતના આદિવાસી વિસ્તારની લઘુ ઔદ્યોગિક તાલીમ
સંસ્થાઓ (મીની આઇ. ટી. આઇ.) નો મૂલ્યાંકન અભ્યાસ

અહેવાલ લેખન :

ગોદીરા પી. પંડ્યા
લીખાભાઈ સો. પરેલ

સંપાદન :

ડૉ. ઠાકોરભાઈ ભા. નાયક

આદિવાસી સંશોધન અને તાલીમ કેન્દ્ર
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ-૩૮૦૦૧૪

૨૧૦

૧૯૮૭

અ નુ ક્ર મ ણિ કા

<u>પ્રકરણ</u>	<u>વિ ગ ત</u>	<u>પાન નંબર</u>
૧.	પૃષ્ઠભૂ મિ, તપાસનો વિસ્તાર, તપાસના ઉદ્દેશો અને પ્ર વિ ધિઓ.	૧ થી ૧૦
૨.	નમૂનાની લઘુ ઓધો ગિકતાલીમ સંસ્થાઓની પ્રવેશપાત્ર સંખ્યા, પ્રવેશ પામેલ સંખ્યા અને ઉત્તીર્ણ થનાર તાલીમાર્થીઓની વિગત.	૧૧ થી ૨૪
૩.	તાલીમાર્થીઓ અને તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોની મા ળિતી.	૨૫ થી ૫૩
૪.	સૂચાવો.	૫૪ થી ૬૦

પ્રશ્નાવલી

XXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXX
XXXXXX
XXX
X

प्र क र ण - १

- प्रस्तावना।
- तपासने विस्तार
- तपासना उद्देशो
- तपासनी प्र वि धिओ
- नाना पायानीशोधो शिक ताखीम संस्थाओ
अने व्यवसा यिक अस्थासक्रमोनी मा ढिती
- प्रत्यक्षा कार्यना अनुभवो.

ગુજરાત આ દિવાસી વિસ્તારમાં ચલાવવામાં આવતી નાના પાયાની
ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓનો મૂલ્યાંકન અભ્યાસ

પ્રસ્તાવના:

ભારત ખેતી પ્રધાન અને ગ્રામ પ્રધાન રાષ્ટ્ર છે. કારણ કે દેશની ૭૦% જેટલી વસ્તી ૫,૭૬,૦૦૦ ગામોમાં વસવાટ કરે છે. આયોજનની શરૂઆતમાં ૧૯૫૧માં દેશની ૧૦% જ વતસ ગરીબ હતી, જ્યારે આજે ૧૯૮૫-૮૬ના વર્ષમાં લગભગ ૪૬% જેટલી વસ્તી ગરીબ છે. દિન પ્રતિ દિન ગરીબીનું પ્રમાણ ઘટવાને બદલે વધતું ગયું છે. તેને માટે આ વસ્તી પાસેના કાચમી આવક મેળવવાના સાધનોનો અભાવ જવાબદાર પરિણામ છે. જેથી તેમનો અવસ્થા વધુ કંગાળ જોવા મળે છે. આ સંજોગોમાંથી બહાર આવવાનો ઈલાજ એક માત્ર ગ્રામ ઔદ્યોગિકરણના કાર્યક્રમોમાં રહેલો છે. તેમાં ગુજરાત એક એવું રાજ્ય છે કે જેણે ૧લી મે ૧૯૬૦ પછી અલગ અસ્તિત્વની સાથે આજે ૨૬ વર્ષ પૂરા કર્યા છે ત્યારે તેના પર દ્રષ્ટિ નાખીએ તો ગુજરાતના દરેક જિલ્લાઓમાં તેમાંય ખાસ કરીને રાજ્યની પૂર્વિય પટ્ટી પર આવેલા આ દિવાસી વિસ્તારમાં ચાલુ કરવામાં આવેલી નાના પાયાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓએ ઠીકઠીક પરિશ્રમથી કામ કર્યું છે.

ગુજરાતમાં નાના-મોટા ઉદ્યોગોનો વિકાસને આગળીના વેટે ગણાય તેટલા જ શહેરોની આજુબાજુના વિસ્તારમાં કેન્દ્રિત થયેલો છે. આથી ગામ અને શહેરો વચ્ચે પ્રાદેશિક અસમાનતા વધી છે. ગામડાના દલિત કુટુંબોની વણઝાર દરરોજ પે ઠિથું રળવા માટે શહેરોમાં સ્થળાંતર કરતી મોટી સંખ્યામાં જોઈ શકાય છે. આથી શહેરોમાં શહેરની સવલતો પર નવા આગતુકોની જરુ રિયાતોને સ્વીતોળવાનું ભારણ વધતુ ગયું છે. ગુજરાતના ૧૮૧૧૪ જેટલા ગામોમાં ૭૫% જેટલી વસ્તી વસવાટ કરે છે. આ બધાનું શહેરોમાં સ્થળાંતર શક્ય નથી.

ગુજરાતમાં ૧૪ ટકા જેટલી વસ્તી આ દિવાસીઓની છે. રાષ્ટ્રની કુલ વસ્તીમાં આ દિજા તિની વસ્તીના પ્રમાણ કરતાં ગુજરાતમાં આ દિજા તિ વસ્તીનું પ્રમાણ વિશેષ છે. તેમનો મુખ્ય વ્યવસાય ખેતી અને મજૂરી છે.

રાજ્યની મોટાભાગની આ દિવાસી વસ્તી ખેતી અને મજૂરી પર નિર્ભર હોઈ રાજ્ય સરકારે આ દિજા તિના ઉત્થાન માટે સારું એવું ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું છે. રાજ્ય વિવિધ ક્ષેત્રે પ્રગતિ કરી રહ્યું છે, તેમાં કદમ મિલાવવામાં આ દિજા તિ વિસ્તારો અને આ દિવાસી યુવકો પાછળ રહી ન જાય તે માટે અનેક કાર્યક્રમો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે.

આ દિવાસી વિસ્તારમાં આ દિવાસી યુવાનો તાં ત્રિક્ષણ મેળવી આંધો ત્રિક્ષેત્રે રોજગારી મેળવે તે આશયથી રાજ્યમાંના વિવિધ સ્થળોએ જુદા જુદા અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવા ડીસેમ્બર-૧૯૭૯થી લઘુ આંધો ત્રિક્ષેત્રોની સ્થાપના કરી છે. આ સંસ્થાઓની સ્થાપના અને શરૂઆત થયા પછી આજે ૬ વર્ષ પૂરાં કર્યાં છે. ત્યારે આવી સંસ્થાઓની કામગીરી અને વધતી જતી ઈતર પ્રવૃત્તિઓની સાથે આ દિવાસી યુવકોને કઈ કઈ રીતે મદદરૂપ થઈ છે તથા તેની આ દિવાસી જીવન પર કેવી અસર થઈ તે જાણવા માટેનો અભ્યાસ જરૂરી બન્યો છે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ સંચાલિત આ દિવાસી સંશોધન અને તાલીમ કેન્દ્રની સલાહકાર સમિતિની સૂચનાથી આ દિવાસી વિસ્તારમાં ચાલતી નાના પાયની આંધો ત્રિક્ષેત્ર તાલીમ સંસ્થાઓની કામગીરી અને તેનું મૂલ્યાંકન કરી એક અભ્યાસ હાથ ધરવાનું સૂચવવામાં આવ્યું હતું આ આંધો ત્રિક્ષેત્ર અભ્યાસમાં કેવા પ્રકારની તાલીમ સંસ્થાઓ ચાલે છે, અને તે ધ્વારા આ દિવાસી યુવકોએ તેનો કેટલો લાભ લીધો છે. તેનાથી તેની પર શી અસર થઈ તે જાણી આ દિવાસી યુવાનોને ખરેખર આ અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ છે તે જોવાનો આશય હતો. લઘુ આંધો ત્રિક્ષેત્ર તાલીમ સંસ્થાઓમાં ચાલતા ઈજનેરી અને બીન ઈજનેરી વ્યવસાયોમાં બધા જોડાય છે કે કેમ? અને ન જોડાતા હોય તો કયા કારણોસર નથી જોડાતા તે જોવું અને જાણવું હતું. ઉપરાંત આ દિવાસી વિસ્તારમાં ચલાવાતી નાના પાયની આંધો ત્રિક્ષેત્ર તાલીમ સંસ્થાઓ કેટલે અંશે સફળ થઈ તે જોવા માટે આ મૂલ્યાંકન અભ્યાસ હાથ ધરીને આ અહેવાલ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જુદા જુદા છ જિલ્લાઓના એક એક આ દિવાસી તાલુકાને આવરી લઈ ત્યાં ચાલતી નાના પાયની આંધો ત્રિક્ષેત્ર તાલીમ સંસ્થાના ૨૫, ૨૫ તાલીમ આંધો ત્રિક્ષેત્રોની મુલાકાત લઈને

અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો હતો જેની માહિતિ નીચેના કોઠામાં દર્શાવી છે.

તપાસનો વિસ્તાર :

જિલ્લાવાર પસંદ કરેલ તાલુકા, તાલીમાર્થીઓ અને આવરી
અભ્યાસ ક્રમોની માહિતી

ક્રમ	જિલ્લાનું નામ	તાલુકાનું નામ	તાલીમ પામેલ કુલ તાલીમાર્થી	અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ તાલીમાર્થી	અભ્યાસ ક્રમની સંખ્યા
૧.	પંચમહાલ	લીમખેડા	૭૩૫	૨૫	૪
૨.	વડોદરા	નવસારી	૪૩૧	૨૫	૪
૩.	સાબરકાંઠા	વિજયનગર	૨૬૯	૨૫	૩
૪.	ભરુચ	ડેડિયાપાડા	૩૯૪	૨૫	૫
૫.	સુરત	નિઝર	૨૨૧	૨૫	૨
૬.	વલસાડ	ગણદેવી	૧૫૧	૨૫	૨
	કુલ	૬	૨૨૦૧	૧૫૦	

ઉપરના કોઠામાં અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ તાલીમ સંસ્થાઓમાં શરૂઆતથી ૧૯૮૫-૮૬ સુધીમાં કુલ ૨૨૦૧ તાલીમાર્થીઓએ જુદા જુદા ટ્રેડની તાલીમ મેળવી હતી. તેમાંથી ૧૫૦ તાલીમાર્થીઓ કે જેમણે કોર્સ પૂરો કર્યો છે તેવા તાલીમાર્થીઓની મુલાકાત લેવામાં આવી હતી. જેમાં જુદા જુદા ૧૦ અભ્યાસક્રમો આવરી લેવાયા હતા. અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ રાજ્યના ૬ આ દિવાસી વસ્તી ધરાવતા જિલ્લાઓના ૧૭ તાલુકાઓમાં આ નાના પાયાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓ આવેલી છે. જેમાંથી કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબના ૬ જિલ્લાઓના સૌથી પછાત એવા ૭ તાલુકાની નાના પાયાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓની મુલાકાત લઈ મુલ્યાંકન અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો છે. કેટલા વિદ્યાર્થીઓએ તાલીમ લીધી છે તે વિગતો કોઠામાં દર્શાવી છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ ૧૯૭૯-૮૦ થી ૧૯૮૫-૮૬ ના વર્ષ સુધીમાં કુલ ૨૨૦૧ વિદ્યાર્થીઓએ જુદા જુદા વ્યવસાયોને લગતી તાલીમ મેળવી છે જેમાંથી કુલ ૧૫૦ તાલીમાર્થીઓની મુલાકાત લઈને આ અહેવાલને

લગતી તમામ પ્રકારની માહિતી મેળવવામાં આવી હતી. અસ્યાસમાં આવરી લીધેલ તાલીમ સંસ્થાઓની માહિતી ગામવાર નીચેના કોઠામાં દર્શાવી છે જેના અસ્યાસથી કયા કયા અસ્યાસક્રમો આવરી લીધા છે તેનો પણ ખ્યાલ આવશે.

જીલ્લાવાર અને તાલુકાવાર તેમજ ટ્રેડવાઈઝ મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થીઓની ગામવાર માહિતી દર્શાવતું પત્રક

(૧) જી.પંચમહાલ : તા.લીમખેડા (મીની આઈ.ટી.આઈ)

ક્રમ	ગામનું નામ	મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા	ટ્રેડનું નામ			
			ગુજરાતી ટાઈપ	ટેલરીંગ અનેકટીંગ	પ્લમ્બર	વાયર મેન
૧.	દૂધિયાધરા	૫	૪	૧	૧	-
૨.	દૂધિયા	૮	૪	૨	૧	૧
૩.	લીમખેડા	૫	૨	૩	-	-
૪.	જુનાવા ડિયા	૧	-	૧	-	-
૫.	ધુમણી(દૂ)	૧	-	૧	-	-
૬.	જેતપુર	૧	-	૨	-	-
૭.	બાડીબાર	૨	-	૨	-	-
૮.	વડેલા	૧	-	૧	-	-
૯.	લુખાવાડા	૧	-	૧	-	-
કુલ		૨૫	૧૦	૧૩	૧	૧

(૨) જી.વડોદરા તા.નસવાડી (મીની.આઈ.ટી.આઈ)

ક્રમ	ગામનું નામ	મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થી સંખ્યા	ટ્રેડનું નામ			
			ધ ડિઆબ રોપરીંગ	વેલ્ડર	ગુજરાતી ટાઈપ રીપરીંગ	રેડીયો રીપરીંગ
૧.	આકોના	૧	૧	-	-	-
૨.	કોલું	૩	-	૩	-	-
૩.	પાલા	૨	૧	૧	-	-
૪.	ધોસેવા	૪	૨	૨	-	-
૫.	નવગામ	૪	-	૧	૩	-
૬.	ખંભાયતા	૫	-	૨	૨	૧
૭.	નસવાડી	૪	૧	-	૨	૧
૮.	ભગવાનપુર	૧	-	૧	-	-
૯.	કુકાવટી	૧	-	-	૧	-
કુલ		૨૫	૫	૧૦	૮	૨

(૩) સાબરકાંઠા તા.વિજયનગર (મીની. આઈ.ટી.આઈ)

ક્રમ	ગામનું નામ	મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા	ટ્રેડનું નામ		
			ટેલરીંગ અને	ગુજરાતી આર્થેચર મોટર રીવાઈડીંગ	
૧.	ટોટારણ	૭	૬	૧ (એ)	-
૨.	સારોલી	૧૩	૧૩	-	-
૩.	વિજયનગર	૪	૩	-	૧
૪.	બાલેટા	૧	૧	-	-
કુલ		૨૫	૨૩	૧	૧

(૪) જી.ભરૂચ તા.ડેડિયાવાડા (મોની આઈ.ટી.આઈ)

ક્રમ	ગામનું નામ	મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા	ટ્રેડનું નામ				
			વેલ્ડર	આર્મેચર મોટર રીવાઈ ડીગ	સુથારી કામ	પ્લમ્બર	ધ ડિયાળ રીપેરીંગ
૧.	નિંગટ	૧	-	-	૧	-	-
૨.	ડેડિયાપાડા	૭	૪	૧	-	૧	૧
૩.	સોરાપાડા	૩	-	૧	૨	-	-
૪.	ચીકદા	૧૧	૬	૫	-	-	-
૫.	કુંડીઆબા	૩	૧	૨	-	-	-
કુલ		૨૫	૧૧	૯	૩	૧	૧

(૫) જી. સુરત તા.નિઝર (મોની આઈ.ટી.આઈ)

ક્રમ	ગામનું નામ	મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા	ટ્રેડનું નામ	
			આર્મેચર અને મોટર રીવાઈ ઈડીંગ	ગુજરાતી ટાઈપ
૧.	લક્ષ્મીખેડા	૬	-	૬
૨.	બોરદા	૭	૨	૫
૩.	બોરઠા	૫	૧	૪
૪.	દેવલપાડા	૨	-	૨
૫.	ખોડદા	૫	-	૫
કુલ		૨૫	૩	૨૨

(ક) જી. વલસાડ તા. ગણદેવી (ગણદેવી મીની આઈ.ટી.આઈ)

ક્રમ	ગામનું નામ	મુલાકાત લીધેલ તાલીમાર્થી ઓની સંખ્યા	ટ્રેડનું નામ	
			ટેલરોગ અને ક ટિંગ	પ્લમ્બર
૧.	ગણદેવી	૧૪	૧૩	૧
૨.	ટાંકલ	૪	૪	-
૩.	નાગામા	૭	૪	૩
કુલ		૨૫	૨૧	૪

તપાસના હેતુઓ : તપાસના હેતુઓ નીચે પ્રમાણે છે.

- (૧) આ સંસ્થાઓ દ્વારા આજસુધીમાં ક્યાસ્તસા અને કેટલા વિદ્યાર્થીઓએ તાલીમનો લાભ લીધો છે, તેનો માહિતી મેળવવી.
- (૨) તાલીમાર્થીઓ તાલીમખાદ તાલીમને અનુરૂપ રોજગારી મેળવી શકે છે કે કેમ તે શોધી રોજગારી ન મળતી હોયતો તેના કારણો ની તપાસ કરવી.
- (૩) તાલીમાર્થીઓ માટે ભવિષ્યમાં શું કરવાથી તાલીમને અનુરૂપ રોજગાર મેળવી શકે તે માટે શું કરી શકાય તે વિચારવું.
- (૪) ઓછો શિક્ષક તાલીમથી ઉપયોગીતા કેટલા અંશે છે અને કેટલી સકળ થઈ શકી છે, તેમજ આ શિક્ષક રીતે શું ફેરફાર થયા છે તે જાણવું.
- (૫) નાના પાયાની ઓછો શિક્ષક તાલીમ સંસ્થાઓ દ્વારા વધુને વધુ લાભ આ દિવાસી યુવાનો લેતા થાય તે માટે આવી સંસ્થાઓ દ્વારા ચાલતા વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમોમાં શું શું અને કેટલા ફેરફાર કરવાની જરૂરિયાત જણાય છે તે માટે.
- (ક) મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાઓની કાર્યપદ્ધતિ અને તેના માળખાનો વ્યવસ્થિત અભ્યાસ કરવો જુદાજુદા વિસ્તારોમાંથી આવતા

આ દિવાસી યુવાનોને સંસ્થાધ્વારા કયા પ્રકારની સગવડો પૂરી પાડવામાં આવે છે તે પણ જોવું.

(૮) આ દિવાસીઓ વધુને વધુ આવા વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમોમાં જોડાય અને રોજગારી મેળવવા થાય તે માટે સરકારશ્રીએ કેવા પ્રકારની સુવિધાઓ પૂરી પાડવી જોઈએ તે વિષે વિચારણા કરવી.

ઉપરોક્ત હેતુઓ પરિપૂર્ણ કરવા માટે હોજીકાર્યમાંથી માંડીતી એકત્ર કરવા માટે જુદી જુદી પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં મુખ્યત્વે મુલાકાતપ અનુસૂચિ, અવલોકન, અને કિસ્સા અભ્યાસ પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરી ઊંડાણ પૂર્વક માંડિતી મેળવવામાં આવી હતી.

આ અભ્યાસ માટે નમૂના પદ્ધતિ ધ્વારા દરેક જિલ્લાની એક એક મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. દરેક જિલ્લામાં જેટલી મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાઓ હતી તેમાંથી લોટરી પદ્ધતિ ધ્વારા એકની પસંદગી કરવામાં આવી હતી. જે સંસ્થાનો પસંદગી થઈ તેને અભ્યાસ નીચે આવરી લેવામાં આવી હતી. આ પ્રમાણે પસંદ થયેલી સંસ્થાઓમાં વિજયનગર (સાબરમતી), લીમખેડા (પંચમહાલ), નસવાડી (વડોદરા), ડેડિયાપાડા (ભરૂચ), નિગર (સુરત), ગણદેવા (વલસાડ).

મુલાકાત:

અભ્યાસક્રમમાં મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાના આચાર્ય, કર્મચારીઓ, વિદ્યાર્થીઓ, વિદ્યાર્થીઓના વાલીઓ તેમના સિવાય સામાજિક કાર્યકર્તાઓ સરકારી અધિકારીઓ અને ગામના આગેવાન વ્યક્તિઓની મુલાકાત લઈ વિષયને અનુરૂપ માંડિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી.

અનુસૂચિ:

અભ્યાસ માટે બે જાતના પત્રકો બનાવવામાં આવ્યા હતા. એકપત્રક (અનુસૂચિ) ધ્વારા સંસ્થાની માંડિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી જેમાં

સંસ્થાની સુવિધાઓ, તાલીમ ઓળખ સાધનો, તાલીમાર્થીઓની ટ્રેડવાર સંખ્યા, તેમનો વિસ્તાર, તેમના ગામ, કર્મચારીઓની માહિતી વગેરે તે અનુસૂચિધ્વારા એકત્ર કરી હતી.

બીજી અનુસૂચિ તાલીમ લઈ ગયેલા વિદ્યાર્થીઓ માટે બનાવવામાં આવી હતી. તેમાં ટ્રેડવાર પસંદગી કરી તેમના ગામમાં થઈ તેની વ્યક્તિગત મુલાકાત લઈ તેમનો પાસેથી અનુસૂચિ ભરી તેના કાર્યની અને તેના કુટુંબની માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી.

અવલોકન:

સંસ્થાઓમાં તેમજ તાલીમાર્થીઓના ગામોમાં, તેમના કુટુંબોમાં ઉડાણપૂર્વક અવલોકન ધ્વારા પણ જરૂર માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી.

કિસ્સા અભ્યાસ:

તાલીમાર્થીઓ વિષે ઉડાણપૂર્વક જાણકારી મેળવવા તેમના કિસ્સાઓ એકત્ર કરવામાં આવ્યા હતા. ક્યારે તાલીમ લીધી, કેવા સંજોગોમાં લીધી, કેવી રીતે લીધી, કેટલી મુશ્કેલીઓ પડી, કુટુંબની સ્થિતિ કેવી હતી, પોતાનો અભ્યાસ પૂરો થતા કે છોડીને તાલીમ માટે કેમ ગયા અને તાલીમ લીધા બાદ અભ્યાસે હાલ શું કરી રહ્યા છો અને શું કરવાની ઇચ્છા ધરાવો છો, તાલીમ કેવી રીતે ઉપયોગી નિવડી કે નથી નિવડી તે ઓળખી માહિતી એકત્ર કિસ્સાઓ ધ્વારા કરવામાં આવી હતી.

આ રીતે એકી સાથે અનેક સંશોધન પ્રવિધિઓનો ઉપયોગ કરી જયાથી જો પ્રવિધિ ધ્વારા જે માહિતી વધુ વિગતે ઉડાણપૂર્વક અને વાસ્તવિક માટેના પ્રયત્નો કરીને માહિતી મેળવવામાં આવી હતી, જે અભ્યાસમાં રજૂ કરી છે.

નાના પાયાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓની તાલુકાવાર, વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમો પ્રમાણે અને તેમાં રાખવામાં આવેલ તાલીમાર્થીઓનો સંખ્યા :

રાજ્યના જુદા જુદા ૬ જિલ્લામાં ૧૭ જેટલી નાનાપાયાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓ ચાલે છે જેમાં ચાલતા અભ્યાસક્રમો અને એક સાથે કેટલા તાલીમાર્થીઓને સમાવી શકાય તેની માહિતી કોઠામાં દર્શાવી છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ ૧૭ તાલીમ કેન્દ્રોમાં ચાલતા જુદા જુદા ૧૪ અભ્યાસક્રમોમાં એક વર્ષમાં ૧૭૨૦ જેટલા વિદ્યાર્થીઓને તાલીમ આપવાની સુવિધા છે. જેમાં કેટલાક અભ્યાસક્રમોમાં બખ્ખે પાળી ચલાવવામાં આવે છે. જેની વિગતવાર માહિતી કોઠામાં દર્શાવી છે.

પ્રત્યક્ષાકાર્યના અનુભવો:

સંશોધન એ સમાજની ઉપયોગી વસ્તુ છે પછી તે કોઈપણ સમાજ હોય, પણ તેના સંશોધનથી એક ચિત્ર ઉપજે છે કે સમાજની સામે પડેલી સમસ્યાઓ નો ખ્યાલ આવે છે. હજી આપણી સામે કેટલાક પ્રશ્નો જે ઊભા છે તેમાં ગરીબી અને રોજગારી, નિરક્ષારતા અને તેનો ખ્યાલ-આ દિવાસી ગામડામાં કેટલે અંશે પડેલી છે તે પ્રત્યક્ષા કાર્યથી અનુભવાય છે.

પ્રત્યક્ષાકાર્યથી આ દિવાસી સમાજનો જીવંત અનુભવ લોકજીવનની ઝાંખી-લોકસંપર્કથી અને પ્રજાજીવનના વિવિધ પાસાઓનો ખ્યાલ આવે છે. પ્રત્યક્ષા સંશોધનથી તાલીમ પણ મળે છે. રાષ્ટ્રના હિત્યાનુસાર મહાન કાર્ય ગામડામાં પડેલું છે. તેની કંઈક ઝાંખી આવા સંશોધનોથી થઈ શકે છે.

અહીં અભ્યાસની પાશ્વાદબ્ધિ, તપાસનો વિસ્તાર, હેતુઓ અને પ્રવિધિઓનો ખ્યાલ મેળવ્યા પછી અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ નાના પાયાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થામાં શરૂઆતથી આજ સુધીમાં (૧૯૮૫-૮૬) પ્રવેશ પામેલ તાલીમાર્થીઓમાંથી કેટલાએ અધવચ્ચે તાલીમ છોડી દીધી અને કેટલાએ અભ્યાસ પૂરો કર્યો તેની વિગતો હવે પછીના પ્રકરણમાં જોઈશું.

પ્રકરણ - ૨

રાજ્યની અને નમૂનાની લઘુ ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓની પ્રવેશ પાત્ર સંખ્યા અભ્યાસની સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ પામેલ, અધ્યક્ષે છોડી જનાર અને ઉત્તોર્ણ થનાર તાલીમાર્થીઓનો વિગતવાર નોંધ.

કોઈપણ દેશના વિકાસનો આધાર એના ઔદ્યોગિક વિકાસ પર જ રહેલો છે. ઉદ્યોગોના વિકાસ માટે જરૂરી કાર્યો માલ અને મૂકીની સાથે સાથે તાલીમ બદ્ધ માનવબળની પણ એટલીજ જરૂર રહે છે. તાલીમબદ્ધ કુશળ કારીગરો પ્રત્યેક રાજ્યને મળી રહે તે માટે દરેક રાજ્યમાં આઈ. ટી. આઈ ચલાવવામાં આવે છે. ગુજરાત રાજ્યમાં આવી રક સંસ્થાઓ ચાલે છે. રાજ્યના આ દિવાસી વિસ્તારમાં આ દિવાસી યુવાનો કે જેઓ ઓછું ભણેલા છે તેઓ તાં ત્રિક્ષત્રાન મેળવીને ઔદ્યોગિક્ષેત્રે રોજગારી મેળવી શકે તેવા શુભ આશયથી રાજ્યમાં જુદા જુદા સ્થળોએ વ્યવસાયલક્ષી અભ્યાસક્રમો શરૂ કરવા ૧૭ જેટલી મીની આઈ. ટી. આઈ ની શરૂઆત ૧૫-૧૨-૭૯ થી શરૂ કરવામાં આવી. જેમાં ધોરણ ૪થી ધોરણ દસ પાસ સુધીના આ દિવાસી યુવાનોને પ્રવેશ આપીને ઈજનેરી તેમજ બીનઈજનેરી વ્યવસાયોમાં તાલીમ આપવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે. જેમાં ૧૫ થી ૨૫ વર્ષની વયની વયમર્યાદામાં આવતા દરેક આ દિવાસી યુવાનને ઈજનેરી અને બીનઈજનેરીમાં પ્રવેશ માટેની લાયકાતને ધ્યાનમાં રાખીને જે તે ટુકડામાં પ્રવેશ આપવામાં આવે છે. રાજ્યમાં આ દિવાસી વિસ્તારમાં ચાલતી નાના પાયાની સંસ્થાઓ અને તેમાં પ્રવેશ ક્ષમતાની વિગતો નીચેના કોઠા નં. ૧માં દર્શાવી છે.

કોઠા નં. ૧

તાલુકાવાર નાનાપાયાની આંદોલિત તાલીમ સંસ્થામાં દેડવાઈઝ પ્રવેશ હામતા દર્શાવતો કોઠો.

ક્રમ નંબર	જિલ્લા નામ	તાલુકા નામ	સુધારી કામ	ટેલરોગ કામ	વેલર વાચરમેન કામ	પ્લાસ્ટીક ટાઈપીંગ	કડિયા ધડિયા આમ્બર રોપે-રીંગ	કાર ટાઈપ ટાઈપ રીપેરીંગ	ગુજરાતી ટાઈપ ટાઈપ	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	ગુજરાતી અલ્ફાબેટ કમ્પોઝિટીંગ						
૧.	૨.	૩.	૪.	૫.	૬.	૭.	૮.	૯.	૧૦.	૧૧.	૧૨.	૧૩.	૧૪.	૧૫.	૧૬.	૧૭.	૧૮.
૧.	ખેડબ્રહ્મા	-	૩૨	-	-	-	૧૬	૩૨	-	-	૩૨	-	-	૩૨	-	-	૧૧૨
૨.	વિજયનગર	-	૩૨	-	-	-	-	૩૨	-	-	-	-	-	-	-	-	૮૦
૩.	ભીલોડા	-	૩૨	-	-	-	-	૧૬	-	-	-	-	-	૩૨	-	-	૮૦
૪.	લીમ્પેડા	૧૬	૩૨	-	૩૨	-	૧૬	-	-	-	-	-	-	૩૨	-	-	૧૪૪
૫.	ઝાલોદ	૧૬	૩૨	-	-	૩૨	૧૬	-	૧૬	-	-	-	-	૩૨	-	-	૧૪૪
૬.	તિલકવાડા	-	-	-	૨૪	-	૧૬	-	૧૬	-	૧૬	૩૨	-	-	-	-	૧૦૪
૭.	નસવાડી	-	-	-	૨૪	-	-	-	૧૬	-	૧૬	૩૨	-	-	-	-	૧૦૪
૮.	ડેડિયાપાડા	૧૬	-	-	૨૪	-	૧૬	૩૨	-	-	૩૨	-	-	-	-	-	૧૦૪
૯.	ગ્વાડિયા	૧૬	-	-	૨૪	-	૧૬	૩૨	-	-	૩૨	-	-	-	-	-	૧૩૬
૧૦.	સાગરા	-	-	-	-	-	૧૬	૩૨	-	-	૩૨	૧૬	-	૩૨	-	-	૯૬

(कोठा नं. १ यादु)

:: २ ::

१.	२.	३.	४.	५.	६.	७.	८.	९.	१०.	११.	१२.	१३.	१४.	१५.	१६.	
११.		व्यारल	-	-	-	१५	-	-	-	३२	३२	१५	-	-	६५	
१२.		निअर	-	-	-	-	-	-	-	३२	३२	-	-	-	५४	
१३.		भारुलोकी	-	-	३२	१५	१५	-	-	१५	१५	-	-	-	१२८	
१४.		वालोड	-	-	-	१५	-	-	-	३२	३२	१५	-	-	६५	
१५.		रुणवाव	-	-	२४	३२	३२	-	-	-	-	-	१५	१५	१२० :: ७	
१६.		गणदेव	-	३२	-	-	१५	-	-	-	-	-	-	-	४८ :: ७	
१७.		रुमारोया	-	-	-	३२	-	१५	-	-	१५	-	-	-	५४	
		सुल	५४	१६२	१२०	१२८	१४४	११२	३२	८०	३०४	६५	१५	३२०	१५	१७२०

રાજ્યની અને નમૂનાની નાનાપાયની ઔદ્યોગિક સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ પાત્ર સંખ્યા:

રાજ્યમાં આવેલ કુલ ૧૭ નાના પાયની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓમાં પ્રત્યેક વર્ષે ટ્રેડવોર્ક કેટલા તાલીમાર્થીઓને પ્રવેશ આપી શકાય તેની વિગતો ઉપરના કોઠા નં.૧માં દર્શાવી છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ દરેક વ્યવસાયિક તાલીમમાં બધા મળીને કુલ એક વર્ષમાં ૧૭૨૦ આ દિવાસી યુવાનોને તાલીમ મળી શકે તેવી વ્યવસ્થા આ સંસ્થાઓમાં કરવામાં આવી છે. જેમાં ગુજરાતી ટાઈપ અને આર્મેચર અને મોટર રીવાઈન્ડીંગની તાલીમ માટે ૧૦ તાલીમ સંસ્થાઓમાં વ્યવસ્થા છે. દર વર્ષે ૧૭૨૦ જેટલા વિદ્યાર્થીઓને તાલીમ આપી શકાય તેટલી ક્ષમતા હોવા છતાં નમૂનાની પસંદ થયેલ નાના પાયની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ પામેલ અને ઉત્તીર્ણ થયેલ વિગત કોઠા નં.૨ માં જોતાં ટ્રેડવોર્ક વ્યવસાયોની તાલીમની શરૂઆતથી ૧૯૮૪-૮૫ના વર્ષ સુધીમાં માત્ર ૨૬૦૮ યુવાનોએ તાલીમ મેળવી છે. અને તેમાંથી ૧૯૨૯ યુવાનો ઉત્તીર્ણ થઈને બહાર આવ્યા છે. તેની વિગતો કોઠામાં નમૂનાની દરેક ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓ જોઈએ, તો આ દિવાસી વિસ્તારોમાં ગુજરાતી ટાઈપ, ટેલરિંગ અને કટીંગ, આર્મેચર અને મોટર રીવાઈન્ડીંગ અને વેલ્ડરની તાલીમ સાથે વધુ વિદ્યાર્થીઓએ મેળવી છે. કારણકે ગુજરાતી ટાઈપ (૨૫ શ.૩) નો કોર્સ ૬ માસનો અને ધો.૧૦ પાસ થયા હોય તેવા યુવક યુવતીઓ સહેલાઈથી મળી રહે છે. જે રીતે ટેલરિંગ અને કટીંગના અભ્યાસક્રમની તાલીમ ૧ વર્ષની અને ધો.૪ પાસને આ ટ્રેડમાં દાખલ કરવામાં આવતા હોઈ તેમજ આ વ્યવસાય નજીવી મૂડીએ પણ શરૂ કરી શકાતો હોવાથી સાથે વધુ વિદ્યાર્થીઓએ તાલીમ મેળવી હતી. આર્મેચર અને મોટર રીવાઈન્ડીંગની તાલીમ ગુજરાતી ધોરણ સાત પાસ થયા હોય તેવા આ દિવાસી યુવાન સહેલાઈથી આ ટ્રેડના ૧ વર્ષના અભ્યાસક્રમમાં જોડાઈ તાલીમ મેળવી શકે છે. જ્યારે વેલ્ડીંગ માટે ધોરણ ૮ પાસ થયેલ હોય તેવા યુવાનો આ અભ્યાસક્રમમાં જોડાઈ શકતા હોવાથી આ અભ્યાસક્રમો પ્રત્યે વધુ ઝોક રહ્યો હતો. તેમજ આ ટ્રેડમાં સહેલાઈથી પસાર થઈ શકતા હોવાથી પણ આ વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમોમાં વધુ ધસારો રહેતો. આ અભ્યાસક્રમોમાં તાલીમ મેળવ્યા પછી સહેલાઈથી અને ઓછી મૂડીએ કામ લેવો શરૂ કરી શકાય તેમજ નોકરી પણ મેળવવાની શક્યતાઓ વધુ હોવાથી આ ટ્રેડોમાં શરૂઆતથીજ વધુ ધસારો રહ્યો હતો.

કોઠા નં.૨

અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ મોની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાઓમાં ચાલતા વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમોનો શરૂઆત કુલ વાર્ષિક પ્રવેશ સંખ્યા પ્રમાણે પ્રવેશ આપી શકાય તેની કુલ સંખ્યા પ્રવેશ પામેલ તાલીમાર્થીઓની માહિતી દર્શાવતું પત્રક

ક્રમ	ટ્રેસર નામ	સંસ્થાઓનું નામ	શરૂઆતથી	પ્રવેશ પાત્ર સંખ્યા	વર્ષ	કુલ પ્રવેશ મેળવી શકે તેવી સંખ્યા	પ્રવેશ પામેલની સંખ્યા
		નું નામ	૧૯૮૪-	(એક વર્ષની)			
		મોની આઈ.ટી. આઈ.	૮૫ સુધી				
૧	ગુજરાતી ટાઇપ	લીમખેડા નિગમ	૧૯૭૯-૮૦ થી ૧૯૮૪-૮૫	૬૪	૬	૩૮૪	૪૨૪
૨	ગુજરાતી લઘુ લિપી	લીમખેડા	૧૯૮૨-૮૩ થી ૧૯૮૪-૮૫	૧૬	૩	૪૮	૫૧
૩	ગુજરાતી ટાઇપ રીપ્રોગ્રાફ	નસવાડી	૧૯૮૦-૮૧ થી ૧૯૮૪-૮૫	૩૨	૫	૧૬૦	૧૫૬
૪	ટેલરોગ અને કટિંગ	વિજયનગર લીમખેડા ગણદેવા	૧૯૮૦-૮૧ થી ૧૯૮૪-૮૫	૯૬	૫	૪૮૦	૩૫૯
૫	વાયરમેન	લીમખેડા	૧૯૮૧-૮૨ થી ૧૯૮૪-૮૫	૩૨	૪	૧૨૮	૬૬
૬	આર્મચર/મોટર રીવાઈટીંગ	વિજયનગર ડોડિયાપાડા નિગમ	૧૯૮૦-૮૧ થી ૧૯૮૪-૮૫	૯૬	૫	૪૮૦	૨૮૯
૭	પ્લમ્બર	લીમખેડા ડોડિયાપાડા ગણદેવા	૧૯૮૧-૮૨ થી ૧૯૮૪-૮૫	૪૮	૪	૧૯૨	૧૫૯

(કોઠા નં.૨ આગળના પાને)

(કોઠા નં.૨ ચાણી)

ક્રમ નંબર નામ	સંસ્થાઓનું નામ નું નામ મીનીસ્ટ્રાઈ.ટી. આઈ	શરૂઆત થી સુધી	પ્રવેશપાત્ર સીખ્યા (એકવર્ષની)	વર્ષ	ફલ પ્રવેશ સંખ્યા શકુ- તવસી સીખ્યા	પ્રવેશ પામેલની સીખ્યા કુલ
૯. વેલર	નસવાડી ડેડિયાપાડા	૧૯૮૦-'૮૧ થી '૮૪-'૮૫	૪૮	૫	૨૪૦	૨૦૫
૯. મડિયાળ રીપેરીંગ	વિજયનગર નસવાડી ડેડિયાપાડા	૧૯૮૦-'૮૧ થી '૮૪-'૮૫	૪૮	૫	૨૪૦	૧૪૯
૧૦. રેડિયો રીપેરીંગ	નસવાડી	૧૯૮૧-'૮૨ થી '૮૪-'૮૫	૩૨	૪	૧૨૮	૨૬
૧૧. સુથારીકામ	લીમખેડા	૧૯૮૧-'૮૨ થી '૮૪-'૮૫	૩૨	૪	૧૨૮	૪૫
કુલ			૫૪૪		૨૬૦૮	૧૯૨૯
ટકા						(૭૪.૦)

:: :: ::

ઉપરના કોઠા નં.૨માં દર્શાવ્યા મુજબ અભ્યાસમાં લીધેલી રાજ્યની ૬ લઘુ ગ્રાંથો ગ્રિક તાલીમ સંસ્થાઓમાં જુદા જુદા ૧૧ વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમો ચલાવવામાં આવતા હતા. કોઠામાં દરેક ટ્રેડ પ્રમાણે વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમની શરૂઆતથી ૧૯૮૪-૮૫ સુધીની પ્રવેશ મેળવી શકે તેવી સંખ્યા અને પ્રવેશ પામેલ ની સંખ્યા દર્શાવી છે. આ સંસ્થાઓમાં દર વર્ષે ૫૪૪ તાલીમાર્થીઓને પ્રવેશ આપી શકાય એ રીતે જોતાં નમૂનાનો બધો સંસ્થાઓમાં વ્યવસાયિક અભ્યાસક્રમની શરૂઆતથી ૧૯૮૪-૮૫ સુધીમાં ૨૬૦૮ તાલીમાર્થીઓને તાલીમ આપી શકાય. પરંતુ તાલીમ માત્ર ૧૯૨૯ તાલીમાર્થીઓએ મેળવી હતી એટલે કે ૭૪ ટકાએ આ તાલીમ સંસ્થાઓનો લાભ મેળવ્યો હતો.

ઉપર મુજબ કુલ પ્રવેશપાત્ર તાલીમાર્થીઓ અને તાલીમ પામેલ તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા જોયા પછી કુલ પ્રવેશ પામેલાઓમાંથી ઉત્તીર્ણ થનાર અને અધવચ્ચે છોડી જનાર તાલીમાર્થીઓની વિગતો કોઠા નં.૩માં દર્શાવ્યા મુજબ જુદા જુદા ટ્રેડ વાઈઝ જોઈએ.

નીચેના કોઠા - ૩ માં દર્શાવ્યા મુજબ કુલ પ્રવેશ પામેલ તાલીમાર્થીઓમાંથી ૫૯.૧ ટકા તાલીમાર્થીઓ આ દિવાસી અને ૧૪.૯ ટકા યુવાનો બીન આ દિવાસી હતા. તાલીમમાં પ્રવેશ પામેલ કુલ આ દિવાસી યુવાનોમાંથી ૬૦.૭ ટકા યુવાનોએ વ્યવસ્થિત રીતે તાલીમ મેળવીને ઉત્તીર્ણ થયા હતા. જ્યારે ૨૮.૨ ટકા યુવાનોએ અધવચ્ચે તાલીમ છોડી દીધી હતી. નાપાસ થનારની સંખ્યા માત્ર ૧૧.૨ ટકાની હતી. જેને વિગતવાર, ટ્રેડવાઈઝ પ્યાલ કોઠો જોવાથી આવી શકે છે. અહીં ઉપરના કોઠામાં નમૂનાની પસંદ થયેલ લઘુ ગ્રાંથો ગ્રિક તાલીમ સંસ્થાઓમાં પ્રવેશ પામેલ કુલ તાલીમાર્થીઓના સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત માહિતી દર્શાવી છે. અભ્યાસમાં પણ તેમાંથીજ ઉત્તીર્ણ થયેલા હોય તેવા ૨૫-૨૫ તાલીમાર્થીઓને સાકળી લઈ તાલીમાર્થીઓની મુશ્કેલીઓ અને તાલીમ પૂરી કર્યા પછી રોજગારી ઓળખી પરિસ્થિતિનો ચિતાર મેળવ્યો હતો જેનો વિગતો આ પછીના પ્રકરણમાં ઊંડાણ પૂર્વક દર્શાવી છે.

કોઠા નં.૩

અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ અભ્યાસક્રમોના કુલ
તાલીમાર્થી અધવચ્ચે છોડી જનાર અને પાસ થનાર

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ સીધ્યા	પ્રવેશ પામેલ		અધવચ્ચે છોડી જનાર		પાસ થનાર		નાપાસ થનાર વિદ્યાર્થી
			આ દિ-વાસી	બિ.આ	આ દિ-વાસી	બિ.આ.	આ.	બી.આ.	
૧.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૮૪	૩૬૮	૫૬	૯૪	૧૦	૧૯૭	૩૮	
૨.	ગુજરાતી લઘુ લિપી	૪૮	૪૧	૧૦	૧૭	૫	૨૧	૫	
૩.	ગુજરાતી ટાઈપ લીપેરીંગ	૧૬૦	૧૪૩	૧૩	૩૬	-	૯૯	૧૩	
૪.	ટેલરિંગ/કટીંગ	૪૮૦	૨૩૫	૧૨૪	૭૩	૩૧	૧૫૪	૯૦	
૫.	વાયરમેન	૧૨૮	૫૬	૧૦	૨૫	૨	૨૯	૮	
૬.	આર્મેચર અને મોટર રીવા-ઈંગ	૪૮૦	૨૧૯	૭૦	૫૫	૩૦	૧૫૭	૩૬	
૭.	પ્લમ્બર	૧૯૨	૧૦૦	૫૯	૩૯	૧૫	૪૯	૩૬	
૮.	વેલ્ડર	૨૪૦	૧૭૫	૩૦	૨૯	૧	૧૧૬	૨૯	
૯.	ધ ડિયાળ રીપેરીંગ	૨૪૦	૧૩૭	૧૨	૪૦	૩	૮૭	૮	
૧૦.	રે ડિયો રીપેરીંગ	૧૨૮	૨૨	૪	૧૦	-	૧૨	૪	
૧૧.	સુધારીકામ	૧૨૮	૪૫	-	૧૬	-	૧૩	-	
કુલ		૨૬૦૮	૧૫૪૧	૩૮૮	૪૩૪	૯૭	૯૩૪	૨૬૭	
ટકા		૧૦૦%	૫૯.૧	૧૪.૯	-	-	-	-	
			૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૨૮.૨	૨૫.૦	૬૦.૬	૬૮.૮	૧૧.૨ ડ.

કોઠા નં. ૪

ટેડવાઈઝ અને વર્ષવાર પ્રવેશ પામેલ, અધ્યક્ષે છોડી જનાર અને ઉત્તિણ થનાર વિદ્યાર્થીઓની માહિતી

ટેડનું નામ : ગુજરાતી ટાઈપ

વર્ષ	તાલીમાર્થી સંખ્યા		અધ્યક્ષે છોડી જનાર		પાસ થનાર તાલીમાર્થી		નાપાસ થનાર	
	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી
૧૯૭૬-૮૦	૩	-	-	-	૩	-		
૮૦-૮૧	૨૩	-	૨	-	૨૧	-		
૮૧-૮૨	૩૨	-	૪	-	૨૧	-		
૮૨-૮૩	૧૩૪	૨૫	૩૬	૧	૭૦	૨૦		
૮૩-૮૪	૯૧	૨૨	૧૮	૫	૫૩	૧૭		
૮૪-૮૫	૮૫	૯	૩૪	૪	૨૯	૧		
કુલ	૩૬૮	૫૬	૯૪	૧૦	૧૯૭	૩૮		
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૨૫.૫	૧૭.૯	૫૩.૫	૬૭.૯	૨૧.૦	૧૪.૨

(૨) ગુજરાતી લઘુ લિપી :

૧૯૮૨-૮૩	૧૬	-	૯	-	૭	-		
૮૩-૮૪	૧૬	-	૫	-	૯	-		
૮૪-૮૫	૯	૪૦	૩	૫	૫	૫		
કુલ	૪૧	૧૦	૧૭	૫	૨૧	૫		
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૪૧.૫	૫૦.૦	૫૧.૨	૫૦.૦	૭.૩	-

(૩) ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ:

૧૯૮૦-૮૧	૧૪	-	-	-	૧૪	-		
૮૧-૮૨	૩૨	-	૪	-	૨૮	-		
૮૨-૮૩	૩૨	૬	૧૦	-	૨૨	૬		
૮૩-૮૪	૩૩	-	-	-	૨૫	-		
૮૪-૮૫	૩૨	૭	૨૨	-	૧૦	૭		
કુલ	૧૪૩	૧૩	૩૬	-	૯૯	૧૩		
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૨૫.૨	-	૬૯.૨	૧૦૦.૦	૫.૬	-

(૪) ટેલરોગ અને કટોગ

વર્ષ	તાલીમાર્થી સંખ્યા		અવચ્ચે છોડી જનાર ની સંખ્યા		પાસ થનાર તાલી-માર્થી સંખ્યા		ગાણાલ અગાર (૨૪)
	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિવાસી	બિન આ દિવાસી	
૧૯૮૦-૮૧	૧૫	-	૭	-	૮	-	
૮૧-૮૨	૪૫	૧૯	૧૬	૮	૨૯	૯	
૮૨-૮૩	૫૬	૨૭	૧૭	૪	૩૬	૨૩	
૮૩-૮૪	૫૧	૩૮	૧૬	૭	૩૩	૩૧	
૮૪-૮૫	૬૮	૪૦	૧૭	૧૨	૪૮	૨૭	
કુલ	૨૩૫	૧૨૪	૭૩	૩૧	૧૫૪	૯૦	
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૩૧.૧	૨૫.૦	૬૫.૫	૭૨.૬ ૩.૪ ૨.	

(૫) વાયરમેન

૧૯૮૧-૮૨	૯	૭	૫	૧	૩	૬	
૮૨-૮૩	૧૬	-	૯	-	૬	-	
૮૩-૮૪	૧૫	-	૬	-	૯	-	
૮૪-૮૫	૧૬	૩	૫	૧	૧૧	૨	
કુલ	૫૬	૧૦	૨૫	૨	૨૯	૮	
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૪૪.૬	૨૦.૦	૫૧.૮	૮૦.૦ ૩.૬ -	

(૬) આર્મેચર અને મોટર રિવાઈટીંગ :

૧૯૮૦-૮૧	૧૫	-	-	-	૧૪	-	
૮૧-૮૨	૬૨	૧	૬	-	૫૧	૧	
૮૨-૮૩	૩૭	૫	૧૬	૩	૨૦	૨	
૮૩-૮૪	૫૧	૩૮	૧૮	૧૪	૩૩	૨૦	
૮૪-૮૫	૫૪	૨૬	૧૫	૧૩	૩૯	૧૩	
કુલ	૨૧૯	૭૦	૫૫	૩૦	૧૫૭	૩૬	
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૨૫.૧	૪૨.૯	૭૧.૭	૫૧.૪ ૩.૨ ૫.૭	

(૭) ૫૫૫૨ :

વર્ષ	તાલીમાર્થી સંખ્યા		અધવચ્ચે છોડી જનાર સંખ્યા			પાસ થનારની સંખ્યા		ગાપાટી ક્રમ/૨, (૨૦૧૧)
	આ દિ-વાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિ-વાસી	બિન આ દિ-વાસી	આ દિ-વાસી	બિન આ દિવાસી		
૧૯૮૧-૮૨	૩૦	૨૦	૩	૩	૧૫	૧૦		
૮૨-૮૩	૧૫	૨	૫	૬	૧૦	૧		
૮૩-૮૪	૨૨	૧૯	૯	૭	૧૩	૧૨		
૮૪-૮૫	૩૩	૧૮	૨૨	૪	૧૧	૧૩		
કુલ	૧૦૦	૫૯	૩૯	૧૫	૪૯	૩૬		
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૩૯.૦	૨૫.૪	૪૯.૦	૬૧.૦	૧૨.૦ ૧૩.૬	

(૮) ૫૬૩૨ :

૧૯૮૦-૮૧	૧૯	-	-	-	૧૮	-	
૮૧-૮૨	૩૫	૨	૩	-	૩૦	૨	
૮૨-૮૩	૩૯	૮	૧૨	-	૨૭	૮	
૮૩-૮૪	૪૩	૯	૧૨	-	૩૦	૯	
૮૪-૮૫	૩૯	૧૧	૨	૧	૧૧	૧૦	
કુલ	૧૭૫	૩૦	૨૯	૧	૧૧૬	૨૯	
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૬.૬	૩.૩	૬૬.૩	૯૬.૭	૧૭.૧ -

(૯) ૫૭૩૨ શીપરીંગ :

૧૯૮૦-૮૧	૧૦	-	-	-	૧૦	-	
૮૧-૮૨	૨૧	૧	૩	-	૧૮	-	
૮૨-૮૩	૩૯	૨	૧૬	-	૨૨	૨	
૮૩-૮૪	૪૨	૭	૧૧	૩	૨૬	૪	
૮૪-૮૫	૨૫	૨	૧૦	-	૧૧	૨	
કુલ	૧૩૭	૧૨	૪૦	૩	૮૭	૮	
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૨૯.૨	૨૫.૦	૬૩.૫	૬૬.૭	૭.૩ ૮.૩

(૧૦) રેડિયો રીપેરીંગ :

વર્ષ	પ્રવેશ પામેલ તાલી- માર્થી સંખ્યા		અધવચ્ચે છોડી જનારની સંખ્યા		પાસ થનારની સંખ્યા		નાપાસ થનાર ટકા
	આ દિ- વાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિ- વાસી	બિન આ દિવાસી	આ દિ- વાસી	બિન આ દિવાસી	
૧૯૮૧-૮૨	૫	-	-	-	૫	-	
૮૨-૮૩	(યોગ્ય તાલીમાર્થી મળ્યા ૬ હતા)						
૮૩-૮૪	૯	૪	૬	-	૩	૪	
૮૪-૮૫	૮	-	૪	-	૪	-	
કુલ	૨૨	૪	૧૦	-	૧૨	૪	
ટકા	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૪૫.૪	-	૫૪.૬	૧૦૦.૦	-

(૧૧) સુધારીકામ:

૧૯૮૧-૮૨	૭	-	૧	-	૬	-	
૮૨-૮૩	૧૬	-	-	-	૨	-	
૮૩-૮૪	૯	-	૭	-	૨	-	
૮૪-૮૫	૧૩	-	૮	-	૩	૧	
કુલ	૪૫	-	૧૬	-	૧૩	-	
ટકા	૧૦૦.૦	-	૩૫.૬	-	૨૮.૯	-	૩૫.૫

ઉપરના કોઠા નં.૪ માં વર્ષવાર અને ટ્રેડવાર પ્રવેશ પામેલ કુલ આ દિવાસી અને બિન આ દિવાસી તાલીમાર્થીઓ, અધવચ્ચે છોડી જનાર અને પાસ થનાર તાલીમાર્થીઓની વિગતો દર્શાવી છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ કુલ પ્રવેશ પામેલ આ દિવાસી યુવાનોમાંથી ૨૮.૨ ટકા યુવાનો અધવચ્ચે અભ્યાસ છોડી જાય છે અને ૬૦.૬ ટકા યુવાનો ઉર્તી થાય છે. જ્યારે નાપાસ થનાર યુવાનોનું પ્રમાણ માત્ર ૧૧.૨ ટકા જ છે.

આ દિવાસી યુવાનો કે જેઓ જે તે વ્યવસાયમાં જોડાય છે તેઓની પાસે પૂરતું શિક્ષણ ન હોવાથી, તેમજ ટેક નિકલ સાધનોની જાણકારીના અભાવ અને આઈ.ટી.આઈ પાસે વ્યવસ્થિત મકાન અને છાત્રાલયના અભાવે કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ અધવચ્ચે અભ્યાસ છોડી જાય છે. આ દિવાસી યુવાન બધે અભણ હોય પરંતુ તેનામાં હીડી સૂઝ વિશેષ હોય છે. જો તેનામાં રહેલી આવડતનો યોગ્ય માર્ગે ઉપયોગ થાય તેમજ તે રીતે માર્ગદર્શન આપી તેને અનુરૂપ ટ્રેડની વ્યવસ્થા હીંભી કરવી જરૂરી છે. તે પણ વિસ્તાર અને તે વિસ્તારમાં ટ્રેડને અનુરૂપ રોજગારીની તકો, સ્વરોજગારી હીંભી કરવાની શક્યતાઓને સૌ પ્રથમ ચકાસીને શરૂઆત કરવી જોઈએ.

અહીં ઉપર મુજબ નમૂનાની પસંદ થયેલ લઘુ આંદો ગિક તાલીમ સંસ્થાઓ માં પ્રવેશ પામીને ઉત્તિર્ણ થનાર તાલીમાર્થીઓની વિગતો જોયા પછી અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ નમૂનાની ૬ લઘુઆંદો ગિક તાલીમ સંસ્થાઓના ઉત્તિર્ણ થયેલા એવા પસંદ થયેલા ૨૫.૨૫ તાલીમાર્થીઓની મુલાકાત લીધી તેવા તાલીમાર્થીઓ અને તેમના કુટુંબોના અભ્યાસની અહેવાલ નોંધ અને હવે પછીના પ્રકરણમાં જોઈશું

મીની આઈ.ટી.આઈ ધ્વારા જુદા જુદા ટ્રેડોની તાલીમ આપવામાં આવે છે, પણ આ સંસ્થાઓનો પોતાના મકાનો ક્યાંય જોવા મળતા નથી, બધી સંસ્થાઓ ભાડાના મકાનોમાં ચાલે છે. જે મકાનો અને તેનું વાતાવરણ જોતા તાલીમવર્ગો માટેની અનુકૂળતા જોવા મળતી નથી કારણકે અનેક પ્રકાર ની ટ્રેડ ચાલતા હોવાથી મોટા ખંડોમાં પાર્ટિશન કરી અલગ અલગ ભાગો જુદા પાડી તાલીમનું કામ ચલાવવામાં આવે છે. જેને પરિણામે એકબીજા તાલીમવર્ગોને અડચણો રહે છે. તે ઉપરાંત તાલીમાર્થીને તાલીમ માટેની સાધન સામગ્રી પણ વ્યવસ્થિત ગોઠવી શકાય તેવા મકાનો નહીં હોવાથી અનેક મુશ્કેલીઓ ઉભી થાય છે. એટલે તાલીમ સંસ્થાને અનુરૂપ બધીજ સગવડ-તાઓ સાથેના મકાનોને આગ્રીમ ઘોરણે બાંધવા આવશ્યક બને છે. તે ઉપરાંત કર્મચારીઓના નિવાસો પણ બાંધવા જોઈએ તેને પરિણામે કર્મચારીઓ ત્યાજ શાન્તિથી રહી પોતાનું કાર્ય કરી શકે.

આ પ્રકરણમાં વિગતે ઊંડાણપૂર્વક અનેક કોઠાઓ મૂકી આપણે તાલીમ સંસ્થાઓના તાલીમ લેતા તાલીમાર્થીઓ વિશે વિગતે જોયું છે. શરુઆતમાં આ અભ્યાસના જે હેતુઓ નક્કી કરી અભ્યાસ કરવામાં આવ્યો હતો તે જોતાં લાગે છે કે અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ ઔદ્યોગિક સંસ્થામાં આ દિવાસી તાલીમાર્થીઓ સારા પ્રમાણમાં તાલીમ માટે આવે છે. પણ તેમને પડતી મુશ્કેલીઓને કારણે છાત્રાવાસનો સગવડતાના અભાવે બસમાં આવવા જવાનું હોવાથી તાલીમના સમયે હાજર થયાનું અને તાલીમબાદ ઘેર જવાનું મુશ્કેલી જણાય છે. જેને પરિણામે બસનો નિયમીત સગવડવાળા રોડપરના કે સંસ્થાની આસપાસના ગામોનાજ તાલીમાર્થી લાભ લઈ શકે છે. અને કેટલાક ટ્રેડમાં પુરતા તાલીમાર્થીઓ પણ મળી શકતા નથી. પ્રવેશ મેળવી શકે તેવી જગ્યાઓ ૨૬૦૮ હોવા છતાં તેમાંથી ૭૯ ટકાજ જગ્યાઓ ભરાય છે. બાકીની ખાલી રહી જાય છે, અને પ્રવેશ મેળવ્યા બાદ પણ ૨૮ ટકા તાલીમાર્થીઓ અધ્યવચ્ચે તાલીમ છોડીને ચાલ્યા જાય છે. જ્યારે ૬૦ ટકા તાલીમાર્થીઓ તાલીમમાં પાસ થાય છે એટલે કે ૪૦ ટકા તાલીમાર્થીઓ તાલીમમાં સફળ થઈ શકતા નથી જેઓ અનેક મુશ્કેલીઓ વેઠીને તાલીમ લેવા આવતા હોય છે.

જુદા જુદા વિસ્તારની ઔદ્યોગિક સંસ્થાઓમાં જોવા મળ્યું હતું કે ટ્રેડ ચાલુ થઈ ગયા બાદ પણ લાંબા સમય સુધી કર્મચારીઓની નિમણૂક થતી નથી જેને પરિણામે તાલીમાર્થીઓનો સમય બગડે છે અને જેની અસર પરિણામ પર પડે છે.

નાના પાયાની ઔદ્યોગિક સંસ્થાનો લાભ વધુને વધુ આ દિવાસી યુવાનો લેવો જોઈએ પણ અનેક વિધ સમસ્યાને કારણે લઈ શકતા નથી તેમાંય ઊંડાણના ગામોના તાલીમાર્થીઓને લાભલેવાની ઈચ્છા હોવા છતાં લઈ શકતા નથી. એકતો તાલીમના વિશેની ઊંડી સમજદારીનો સમગ્ર વિસ્તારમાં અભાવ દેખાય છે, તેને લોકો સુધી પહોંચાડવો જોઈએ.

તાલીમાર્થીઓ અને તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોની માહિતી
(પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં આવરી લીધેલા તાલીમાર્થીઓ અને
તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોનો યથા સ્થિતિ સર્વેક્ષણ અહેવાલ)

તાલીમાર્થીઓ અને તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોની માહિતી :

(પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં આવરી લીધેલા તાલીમાર્થીઓ અને તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોનો યથા સ્થિતિ સર્વેક્ષણ અહેવાલ નોંધ)

ગુજરાત રાજ્યના આ દિવાસી વિસ્તારોમાં શિક્ષિત બેકારી ઓછી કરવા માટે અને ઉચ્ચશિક્ષણનો લાભ નહિ લઈ શકતા આ દિવાસી વિદ્યાર્થીઓને કોઈને કોઈ પ્રકારના રોજગારમાં જોડાવા માટે ગુજરાત સરકાર તરફથી આ દિવાસી વિસ્તારોમાં લઘુઆઈઠો ગિક તાલીમ સંસ્થાઓ એ એક આર્થિકવાદ રુપ પૂજા છે. આવી સંસ્થાઓમાં તાલીમ લેતા વિદ્યાર્થીઓમાં તાલીમક્ષેત્રે કયા પ્રકારની ઉણપો છે તેમજ આ તાલીમને વધુ ઉત્પન્ન બનાવવા માટે શું કરવું જોઈએ તે માટે અભ્યાસની જે જુદા જુદા જિલ્લાઓમાં થી છ લઘુ આઈઠો ગિકતાલીમ સંસ્થાઓને આવરી લીધી હતી તે દરેક સંસ્થામાં કયા કયા ટ્રેડો ચાલે છે, દરેક ટ્રેડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા તેમને પડતી મુશ્કેલીઓ અને તેમના કુટુંબો વાતાવરણ, તેમના કુટુંબોમાં શિક્ષણ, ધર, જમીન, આ બધી વિગતોને આ અભ્યાસમાં ઊંડાણપૂર્વક તપાસી તેના પર પ્રકાશ પાડવામાં આવ્યો છે.

આ દિવાસી વિસ્તારોમાં શિક્ષણની અલ્પ વ્યવસ્થાને કારણે તેમજ વાલીઓમાં ઓછામાં ઓછું શિક્ષણ સ્તર હોવાથી શિક્ષણ પ્રત્યેની અભિરુચી ખૂબજ ઓછી હોય છે. અત્યંત ગરીબીમાં જીવતા આ દિવાસી કુટુંબો જીવન નિવહિ માટે સતત સંઘર્ષ કરવો પડે છે. કુટુંબની એકએક વ્યક્તિ એ આર્થિક એકમ છે. જેને પરિણામે નાનપણથી બાળકો આર્થિક રીતે મદદગાર થાય તેવું ઈચ્છે છે. જેથી બાળકો જંગલપેદાશો લાવવી, ઢોર ચરાવવા જવું, નાના ભાઈબહેનને રાખવા, ખેતમજૂરીમાં સાથે જવું વગેરે અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓમાં જોડાય જાય છે. માતા પિતાને પણ આ બાળકો દ્વારા થતો આર્થિક લાભ તુરત દેખાય છે. જ્યારે શિક્ષણ લેવા જાય તો વર્ગોના વર્ગો પછી તે બાળક આર્થિક રીતે મદદગાર થઈ શકે એટલે લાભાગાળાના લાભ કરતા ઢૂંકા ગાળે મળતી મદદ તેમને વધુ સારી દેખાય છે. જેના ભોગે બાળકોને

શિક્ષણ આપી શકતા નથી. પણ ઔદ્યોગિક તાલીમમાં ધણા ટ્રેડ+ એવા છે કે જેમાં બહુ શિક્ષણની જરૂર પડતી નથી જેને પરિણામે તેમાં પ્રવેશ મેળવી તાલીમ લઈ શકે. જોકે એ તાલીમ લેવા માટે અનેક મુશ્કેલીઓ વેઠવી પડે છે. છતાં જેઓ તાલીમ લે છે તેઓમાંથી સ્વરોજગાર અપનાવતા થાય તો દુકા ગાળામાં વધુ શિક્ષણ લીધા સિવાય પોતાના પગભર થઈ શકે અને કુટુંબને મદદગાર બની શકે.

અભ્યાસની જે ૬ ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓમાંથી ૨૫-૨૫ તાલીમાર્થીઓ કે જેમણે જુદા જુદા ટ્રેડોની તાલીમ પૂરી કરી છે તેવા તાલીમાર્થીઓની નમૂનાધ્વારા પસંદ કરી તેમના ગામમાં જઈ તેમની અને તેમના કુટુંબની માહિતી મેળવવામાં આવી હતી. જેની વિગતો અહીં નીચે મુજબ જુદા જુદા કોઠાઓના ઉપયોગ ધ્વારા રજૂ કરવામાં આવી છે.

અભ્યાસમાં આવરી લીધેલા તાલીમાર્થીઓએ કયા વર્ષમાં તાલીમ મેળવી છે તેની વિગતો નીચે કોઠા ૧માં દર્શાવી છે.

કોઠા નં. ૧

તાલીમ પામેલ તાલીમાર્થીઓની તાલીમના વર્ષ પ્રમાણે માહિતીનું વર્ગીકરણ

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ	૧૯૭૮-૭૯	૧૯૭૯-૮૦	૧૯૮૦-૮૧	૧૯૮૧-૮૨	૧૯૮૨-૮૩	૧૯૮૩-૮૪	૧૯૮૪-૮૫	૧૯૮૫-૮૬	કુલ
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૧	-	૩	૨	૧૧	૨૦	૨૦	-	૫૭
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	-	-	૨	૨	૩	૧૫	૧૩	-	૩૩
૩.	પ્લમ્બર	૬	-	-	-	૧	૩	-	૨	-	૬
૪.	વાયરમેન	૧	-	-	-	-	૧	-	-	-	૧
૫.	ધડિયાળ રીપેરીંગ	૬	-	-	-	૧	૩	૧	૧	-	૬
૬.	વેલ્ડર	૨૧	-	-	૧	૭	૮	૩	૨	-	૨૧
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	-	-	૧	૩	૩	-	૧	-	૮
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	-	-	-	-	૨	-	-	-	૨
૯.	અક્ષરેયર	૧૩	-	-	-	૪	૩	૩	૩	૧	૧૩
૧૦.	ગુથારીકામ	૩	-	-	-	-	-	૨	૧	-	૩
	કુલ	૧૫૦	૧	-	૫	૨૦	૩૭	૪૪	૪૨	૧	૧૫૦
	ટકા	૧૦૦.૦ (૦.૭)		(૩.૩)	(૧૩.૩)	(૨૪.૭)	(૨૬.૩)	(૨૮.૦)	(૦.૭)		૦.૦

:: ૨૭ ::

કોઠા નં.૨

તાલુકાના અધિકારીઓની જાતિવાર માહિતી

ક્રમ દર્શાવેલ નામ કુલ પરમાર ચૌહાણ ખરાણી ગામેતી ભગોરા રાઠોડ મોડિયા ઠક્ષા બોદાર હિ.કોળી ચમાર રવાળા માળી ગણાવા ભાભોર ધન-વાણી

૧.	ટેલરીંગ/કડીંગ	૫૭	૧	૧	૮	૧	૨	૩	૨	૬	૧	૧	૧	૧	૨	૧
૨.	ગુ.ટા	૩૩	-	-	-	-	-	-	-	૧	-	-	-	-	-	-
૩.	પ્લામ્બર	૬	૧	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૪.	વાચરમેન	૧	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૫.	પ્રિયાણ રીપેરીંગ	૬	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૭.	ગુ.ટા.રી.	૮	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૯.	આમેથર	૧૩	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
૧૦.	સુધારીકામ	૩	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	કુલ	૧૫૦	૨	૧	૮	૧	૨	૩	૨	૭	૧	૧	૧	૧	૨	૧

૮૬૧

કોઠા નં.૨ ચાલિ

(कोठा न.२ आरु)

संख्या / पैयास	भाटीया भास	तसवी / पटेल	को. पासवी आने वसावा	वासावे वसवी	वाध राठवा भुरीया	प्रीस्ती मकवाशा	दरजी सोसकी	दिवान	कुल आ दिवासी	कुल आ दिवासी	कुल
१	१	१८	-	-	-	-	-	५१	६	५७	५७
-	-	-	७	१	४	१	-	२६	४	३३	३३
-	-	३	-	-	-	२	-	३	३	६	६
-	-	-	-	-	-	१	-	-	१	१	१
-	-	-	-	१	-	-	-	६	-	६	६
-	८	-	१०	२	-	-	१	२१	-	२१	२१
-	३	-	-	३	-	-	१	७	१	८	८
१	-	-	-	-	-	-	-	१	१	२	२
१	२	-	८	-	-	-	-	१२	१	१३	१३
-	-	-	३	-	-	-	-	३	-	३	३
३	१	२१	६	२६	१०	१	३	२	१	१३३	१५०
										८८.७	११.३
										१००.०	१००.०

ઉપરના કોઠા ઉપરથી જોઈ શકાય છે કે અભ્યાસમાં આવરી લીધેલા તાલીમાર્થીઓમાંથી ૦.૭ ટકાએ ૧૯૭૮-૭૯ એટલે કે તાલીમનો શરૂઆત પહેલાં સરકારથી ધ્વારા ચલાવાતી ટેલરીંગ અને કટીંગના વ્યવસાયિક અભ્યાસની તાલીમ મેળવી હતી. '૮૦-'૮૧માં ૩.૩ ટકા, '૮૧-'૮૨માં ૧૩.૩ ટકા, '૮૨-'૮૩ માં ૨૪.૭ ટકા, '૮૩-'૮૪માં ૨૬.૩ ટકા, '૮૪-'૮૫ માં ૨૮.૦ ટકા અને ૧૯૮૫-'૮૬માં તાલીમ પૂરી કરીહોય તેવા ૦.૭ ટકા તાલીમાર્થી ઓ એટલે કે કુલ ૧૫૦ તાલીમાર્થીઓએ આ અભ્યાસમાં આવરી લીધા હતા.

તપાસમાં આવરી લીધેલા તાલીમાર્થીઓ કઈ કઈ જાતના હતા તેની જાતિવાર માહિતીકોઠા નં.૨ માં દર્શાવી છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ આ અભ્યાસમાં ૮૮.૭ ટકા આદિવાસી અને ૧૧.૩ ટકા બિન આદિવાસી યુવાનો હતા. જેમાં જુદી જુદી જ્ઞાતિ અને પેટાજ્ઞાતિઓ પણ આવી જાય છે.

તાલીમાર્થીઓની ઉંમર :

પ્રસ્તુત તપાસમાં આવરી લીધેલા તાલીમાર્થીઓમાં ૧૧૭ ભાઈઓ અને ૩૩ બહેનોનો સમાવેશ થયો હતો. જેઓની ઉંમર ૧૫ વર્ષથી માંડીને ૩૦ વર્ષ સુધીની હતી. જેમાં ૧૫ થી ૨૦ વર્ષ સુધીમાં ૧૪.૫ ટકા ભાઈઓ અને ૫૭.૬ ટકા બહેનો, ૨૧ થી ૨૫ વર્ષની વયમાં ૬૧.૫ ટકા ભાઈઓ અને ૩૬.૪ ટકા ૨૬ થી ૩૦ વર્ષની વયમાં ૨૪.૦ ટકા ભાઈઓ અને ૬.૦ ટકા બહેનોનો સમાવેશ થતો હતો. એટલે કે કુલ તાલીમાર્થીઓની દ્રષ્ટિએ જોઈએ તો ૭૮.૦ ટકા ભાઈઓ અને ૨૨.૦ ટકા બહેનોનો આ અભ્યાસમાં આવરી લીધી હતી. જેની વિગતવાર માહિતી કોઠા.૩માં દર્શાવી છે.

તાલીમાર્થીઓમાં શિક્ષણ :

કોઠા નં.૪માં મુલાકાત લીધેલા નમૂનાના તાલીમાર્થીઓની શિક્ષણની વિગતો દર્શાવી છે. તે જોતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે સાથી વધુ ધોરણ ૮ થી ૧૦ સુધીનું જેણે શિક્ષણ મેળવ્યું છે તેવા ૮૮ તાલીમાર્થીઓ એટલે કે ૫૭.૭ ટકા તાલીમાર્થીઓ હતા. જ્યારે ધોરણ ૧૧ અને ૧૨નો અભ્યાસ કર્યો હોય અને નાપાસ થયા હોય અને જે આ તાલીમમાં જોડાયા હોય તેવા તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા ઊંચી હતી. એટલે કે ૨૧.૩ ટકા હતા. જ્યારે કોઠામાં દર્શાવ્યા

મુજબ ટેલરીંગ અને કટોંગ તેમજ સુથારીકામ અને આર્મેચર અનેમોટર રીવાઈડીંગની તાલીમ મેળવી હોય તેવા કુલ ૧૮ તાલીમાર્થીઓએ એટલે કે ૧૨.૦ ટકા એ પ્રાથમિક કક્ષાના શિક્ષણ મેળવ્યું હતું. જ્યારે સ્નાતક કક્ષાના શિક્ષણ જેણે લીધું છે તેવા ૮ ટકા તાલીમાર્થી બાઈ-બહેનોએ ગુજરાતી ટાઈપ, ટેલરીંગ અને કટોંગ તેમજ વેલ્ડરની તાલીમ લીધી હતી. જ્યારે બહેનોએ ટેલરીંગ અને કટોંગ, ગુજરાતી ટાઈપ અને ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગનો કોર્સ કરેલ હતો.

નમૂનાના પસંદ ગયેલ તાલીમાર્થીઓની સાથે સાથે તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોની પણ કેટલીક વિગતો મેળવી હતી તેની માહિતી આગળના કોઠા નં.૫ થી ૧૦ માં દર્શાવી છે.

સીધા સુધી

તાલીમાર્થીઓની સાથે સાથે તેમના કુટુંબો

ક્રમ	ટેલરીંગ	કટોંગ	સુથારીકામ	આર્મેચર	મોટર	બાઈ-બહેનો	કુટુંબો
૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧	૧
૨	૨	૨	૨	૨	૨	૨	૨
૩	૩	૩	૩	૩	૩	૩	૩
૪	૪	૪	૪	૪	૪	૪	૪
૫	૫	૫	૫	૫	૫	૫	૫
૬	૬	૬	૬	૬	૬	૬	૬
૭	૭	૭	૭	૭	૭	૭	૭
૮	૮	૮	૮	૮	૮	૮	૮
૯	૯	૯	૯	૯	૯	૯	૯
૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦	૧૦

કોઠા નં. ૩

તાલીમાર્થિઓની ઉમર દર્શાવતો કોઠો

ક્રમ	ફેડનું નામ	ફલ	૧૫ થી ૨૦ વર્ષ	૨૧ થી ૨૫ વર્ષ	૨૬ થી ૩૦ વર્ષ	ફલ	૩૦ વર્ષ પુ.	૩૧ થી ૩૫ વર્ષ પુ.	૩૬ થી ૪૦ વર્ષ પુ.	૪૧ થી ૪૫ વર્ષ પુ.	૪૬ થી ૫૦ વર્ષ પુ.	૫૧ થી ૫૫ વર્ષ પુ.	૫૬ થી ૬૦ વર્ષ પુ.	૬૧ થી ૬૫ વર્ષ પુ.	૬૬ થી ૭૦ વર્ષ પુ.	૭૧ થી ૭૫ વર્ષ પુ.	૭૬ થી ૮૦ વર્ષ પુ.	૮૧ થી ૮૫ વર્ષ પુ.	૮૬ થી ૯૦ વર્ષ પુ.	૯૧ થી ૯૫ વર્ષ પુ.	૯૬ થી ૧૦૦ વર્ષ પુ.	કુલ	ટકા		
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૪	૧૬	૧૮	૧૦	૭	૨	૨૮	૨૮	૨૮	૫૭	૩૮.૦												
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૨	૨	૨૩	૨	૪	-	-	૨૯	૪	૩૩	૨૨.૦												
૩.	પ્લમ્બર	૬	૨	-	૪	-	-	-	-	૬	-	૬	૪.૦												
૪.	વાયરમેન	૧	-	-	૧	-	-	-	-	૧	-	૧	૦.૭												
૫.	ધડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૧	-	૪	-	૧	-	-	૬	-	૬	૪.૦												
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૩	-	૧૧	-	૭	-	-	૨૧	-	૨૧	૧૪.૦												
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૨	૧	૨	-	૩	-	-	૭	૧	૮	૫.૩												
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	-	-	૨	-	-	-	-	૨	-	૨	૧.૩												
૯.	આર્મેચર	૧૩	૨	-	૫	-	૬	-	-	૧૩	-	૧૩	૮.૭												
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૧	-	૨	-	-	-	-	૩	-	૩	૨.૦												
	ફલ	૧૫૦	૧૭	૧૯	૭૨	૧૨	૨૮	૨	૧૧૭	૩૩	૧૫૦	૧૦૦.૦													
	ટકા	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	XXXX	
	ફલ	૩૬	૨૪	૨૪	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦	૩૦		
	ટકા	૨૪.૦	૫૬.૦	૫૬.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦	૨૦.૦		

... ૩૨ ...

?

કોઠા નં. ૪

તાલુકા માથાઓનો શિલ્કાણ

ક્રમ	દેવનાં નામ	ફલ	પ્રાથમિક		માધ્યમિક		એચ. એસ. સી		સ્નાતક		ફલ	
			પૂ.	સ્ત્રી	પૂ.	સ્ત્રી	પૂ.	સ્ત્રી	પૂ.	સ્ત્રી		
૧.	ટેલરીગ/કટીગ	૫૭	૭	૩	૧૮	૧૭	૫	૪	-	૩	૨૯	૨૮
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	-	-	૧૨	૨	૨	૬	૮	-	૨૬	૪
૩.	પ્લમ્બર	૬	-	-	૩	-	-	૩	-	-	૬	-
૪.	વાયરમેન	૧	-	-	૧	-	-	-	-	-	૧	-
૫.	પડિયાળ રીપેરીંગ	૬	-	-	૬	-	-	-	-	-	૬	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	-	-	૧૮	-	-	૨	૧	-	૨૧	-
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	-	-	-	૧	-	૭	-	-	૭	૧
૮.	રેડીયા રીપેરીંગ	૨	-	-	૨	-	-	-	-	-	૨	-
૯.	આર્મેચર	૧૩	૫	-	૮	-	-	-	-	-	૧૩	-
૧૦.	સુથારોકામ	૩	૩	-	-	-	-	-	-	-	૩	-
ફલ		૧૫૦	૧૫	૩	૬૮	૨૦	૭	૨૫	૬	૩	૧૧૭	૩૩
ટકા		૧૨.૮	૬.૧	૫૮.૧	૬૦.૬	૨૧.૪	૭.૭	૨૧.૨	૬.૧	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦
ફલ				૧૮	૮૮	૩૨		૧૨		૧૫૦		
ટકા				૧૨.૦	૫૭.૭	૨૧.૩		૮.૦		૧૦૦.૦		

તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોની સભ્ય સંખ્યા, અને ઉમર પ્રમાણે વર્ગીકરણ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં લીધેલ ૧૫૦ તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોની (૧૫૦કુટુંબ) કુલ સભ્ય સંખ્યા ૧૨૦૫ની હતી. જેમાં ૬૨૭ પુરુષો અને ૫૭૮ સ્ત્રીઓની સંખ્યા હતી. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ કુલ પુરુષ સભ્યોમાંથી ૧૫.૩ ટકા ૦ થી ૬ વર્ષ, ૧૪.૪ ટકા ૭ થી ૧૪ વર્ષ, ૩૧.૪ ટકા ૧૫ થી ૨૫ વર્ષ, ૨૩.૯ ટકા ૨૬ થી ૪૫ વર્ષ અને ૧૫.૦ ટકા પુરુષો ૪૬ થી ૬૦ વર્ષ અને તેની ઉપરની વયના હતા. જ્યારે સ્ત્રીઓને વય જૂથ જોઈએ તો કુલ સ્ત્રીઓ માંથી ૧૪.૨ ટકા ૦ થી ૬ વર્ષ, ૧૩.૩ ટકા ૭ થી ૧૪ વર્ષ, ૩૪.૪ ટકા ૧૫થી૨૫ વર્ષ, ૨૩.૦ ટકા ૨૬ થી ૪૫ વર્ષ અને ૧૫.૧ ટકા સ્ત્રીઓ ૪૬ થી ૬૦ વર્ષ અને તેની ઉપરની વયની હતી.

કોઠામાં દર્શાવેલ કુટુંબની સભ્ય સંખ્યા ઉપરથી જોઈએ તો કુટુંબકદ સરેરાશ ૮ સભ્યોનું બનેલું જોવા મળ્યું હતું.

कोठा नं. ५

नमूनाना तालीमार्थीओना कुटुंबनी सभ्य संख्या अने ठेग प्रमाणे वर्गीकरण दशावितो कोठो.

क्रम देणु नाम	कुल	कुल सभ्यो		ठेग प्रमाणे वर्गीकरण		१५ थी रप		२५ थी रप		४५ थी रप	
		पु.	स्त्री	पु.	स्त्री	पु.	स्त्री	पु.	स्त्री	पु.	स्त्री
१. देवरीग/कडीग	५७	२२३	४५१	३५	२८	३५	६१	५०	५६	३३	३०
२. गुजराती टाईप	३३	११३	२०५	४४	६	८	३३	१६	१७	२५	२१
३. एलम्बर	५	२३	४४	३	३	३	३	८	७	४	५
४. वायरमेन	१	४	८	-	२	१	२	१	१	-	-
५. धडियाण रीपरीग	५	३८	७३	५	३	१०	१२	८	७	३	३
६. वेल्डर	२१	१२०	२०३	२३	१७	५	३०	२६	२१	११	१०
७. गुजराती टाईप रीपरीग	८	३५	७१	३	५	३	१०	६	८	७	५
८. रेडीथो रीपे.	२	४	१०	-	१	-	२	१	१	१	२
९. आर्मेयर	१३	४७	८८	८	८	५	११	६	८	८	८
१०. सुथारी काम	३	१६	४२	३	४	५	५	५	४	२	२
कुल	१५०	५२७	१२०५	६५	८२	७७	१६६	१५०	१३३	६४	८७
ट. ५१	१००.०	१००.०	१५.३	१४.२	१४.४	१३.३	३१.४	२३.६	२३.०	१५.०	१५.१

॥ अ ॥

કોઠા નં. ૬

નમુનાના કુટુંબોની સભ્ય સંખ્યાનું શેષ્ટા શિક્ષક સ્તર

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કૈલ	અભક્ષ		૧ થી ૪		૫ થી ૭		૮ થી ૧૦		અભે. ગે. સ. સી.		પી. ટી. સી.		સ્નાતક		કૈલ		
			પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી		કૈલ	
૧.	ટેલરગ/કટીંગ	૫૭	૬૨	૧૧૨	૭૩	૪૫	-	૩	૬૬	૪૬	૬	૧૪	૨	-	૧૧	૮	૨૨૩	૨૩૮	૪૬૧
૨.	ગુ. ટાઈપ	૩૩	૨૬	૫૬	૭	૭	૧૭	૬	૨૫	૧૭	૩	૩	૩	-	૧૨	-	૧૧૩	૬૨	૨૦૫
૩.	પ્લમ્બર	૬	૩	૮	૬	૪	૧	૩	૬	૩	૭	૩	-	-	-	-	૨૩	૨૧	૪૪
૪.	વાયરમેન	૧	-	૨	૨	-	૧	૧	૧	૧	-	-	-	-	-	-	૪	૪	૮
૫.	ધડિયાળ રીપરોગ	૬	૬	૧૬	૧૧	૧૨	૭	૨	૧૦	૨	-	-	૧	-	-	-	૩૮	૩૫	૭૩
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૨૬	૫૫	૨૮	૧૦	૨૮	૪	૨૮	૭	૪	૪	-	-	૪	-	૧૨૦	૮૩	૨૦૩
૭.	ગુ. ટાઈપ રીપરોગ	૮	૭	૨૭	૬	૩	૮	૧	૧	૩	૧૦	૨	૧	૧	-	-	૩૬	૩૫	૭૧
૮.	રેડીયો રીપરોગ	૨	૦	૪	૧	૧	૧	૨	-	-	-	-	-	-	-	-	૪	૬	૧૦
૯.	આર્મેચર	૧૩	૧૬	૨૮	૧૦	૧૦	૭	૩	૧૩	-	-	-	૧	-	-	-	૪૭	૪૧	૮૮
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૬	૧૫	૨	૬	૨	૧	૧	-	૧	-	-	-	-	-	૧૯	૨૩	૪૨
કૈલ		૧૫૦	૧૫૮	૩૩૬	૧૫૮	૬૮	૭૫	૩૫	૧૫૩	૭૬	૪૮	૨૪	૮	૧	૨૭	૮	૬૨૭	૫૭૮	૧૨૦૫
ટકા		૨૫.૨	૫૮.૧	૧૬.૬	૧૨.૦	૬.૧	૨૪.૪	૧૩.૧	૧૦.૬	૪.૨	૧.૩	૦.૨	૧.૪	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦

ઉપરના કોઠા નં.૫ માં નમૂનાના કુટુંબોની સભ્ય સંખ્યા અને તેનું ઉંમર પ્રમાણે વર્ગીકરણ જોયા પછી નમૂનાના કુટુંબોની સભ્યોનું શૈક્ષણિકસ્તર કોઠા નં.૬માં દર્શાવ્યા મુજબ જોઈએ.

નમૂનાના કુટુંબોમાં શિક્ષણ :

કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ કુલ સભ્ય સંખ્યામાંથી ૨૫.૨ ટકા પુરુષો અને ૫૮.૧ ટકા સ્ત્રીઓ અભણ હતી. જ્યારે ધોરણ ૧ થી ૪ સુધીનું શિક્ષણ મેળવ્યું હોય તેવા ૨૫.૨ ટકા પુરુષો અને ૧૬.૯ ટકા સ્ત્રીઓ હતી. ધો. ૫ થી ૭ સુધીનું શિક્ષણ લીધું હોય તેવા ૧૨.૦ ટકા પુરુષો અને ૬.૧ ટકા સ્ત્રીઓ હતી. ધો. ૮ થી ૧૦ સુધીનું શિક્ષણ મેળવનાર સભ્યોમાં ૨૪.૪ ટકા પુરુષો અને ૧૩.૧ ટકા સ્ત્રીઓ હતી. જ્યારે એચ.એસ.સી., પી.ટી.સી. અને સ્નાતક કક્ષાનું શિક્ષણ મેળવ્યું હોય તેવા કુલ ૧૩.૨ ટકા પુરુષો અને ૫.૮ ટકા સ્ત્રીઓ હતી.

કોઠા પરથી સ્પષ્ટ ખ્યાલ આવે છે કે પુરુષો કરતાં સ્ત્રીઓમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ ધણું ઓછું જોવા મળ્યું હતું તેમાંય ખાસ કરીને ધોરણ ૧૦ પછીનું શિક્ષણ મેળવવામાં સ્ત્રીઓની સંખ્યા ધણી ઓછી હતી. એકંદરે પુરુષોમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ સારું જોવા મળ્યું હતું. નમૂનાના તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોના શૈક્ષણિક સ્તરની વિગતોનો ઉદાહરણપૂર્વક ટ્રેડવાઈઝ ખ્યાલ મેળવવા માટે ઉપરના કોઠાનો અભ્યાસ થયાર્થ લેખાશે.

ઉપર મુજબ તાલીમાર્થીઓના કુટુંબની સભ્ય સંખ્યા અને શૈક્ષણિક સ્તરની વિગતો જોયા પછી નીચેના કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ તેમના વૈવાહિક દરજ્જા એવો ખ્યાલ કોઠા નં. ૭ પરથી મેળવીએ.

કોઠા નં. ૭

વૈવાહિક દરજ્જો

ક્રમ	ટ્રેસી નામ	કુલ		પરિણિત		અપરિણિત		વિદુર વિધવા		કુલ	
		પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી	પુ.	સ્ત્રી
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૧૨૪	૧૦૫	૧૦૬	-	૫	૨૨૩	૨૩૮	૪૬૧	
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૫૬	૫૫	૩૫	૨	૧	૧૧૩	૬૨	૨૦૫	
૩.	પ્લમ્બર	૬	૧૧	૧૧	૬	-	૧	૨૩	૨૧	૪૪	
૪.	વાયરમેન	૧	૨	૨	૨	-	-	૪	૪	૮	
૫.	ધડિયાળ શીપરીંગ	૬	૨૦	૧૮	૧૪	-	૧	૩૮	૩૫	૭૩	
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૫૦	૬૮	૨૭	૧	૬	૧૨૦	૮૩	૨૦૩	
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ શીપરીંગ	૮	૧૨	૧૪	૨૨	-	૧	૩૬	૩૫	૭૧	
૮.	રેડીયો શીપરીંગ	૨	૩	૧	૨	-	૧	૪	૬	૧૦	
૯.	ઓર્થોગ્રાફર	૧૩	૨૨	૨૬	૧૮	-	૧	૪૭	૪૧	૮૮	
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૧૦	૬	૧૩	-	-	૧૬	૨૩	૪૨	
	કુલ	૧૫૦	૩૧૦	૩૦૬	૨૫૧	૩	૧૭	૬૨૭	૫૭૮	૧૨૦૫	
	ટકા	૫૦.૨	૫૩.૬	૪૬.૩	૪૩.૪	૦.૫	૩.૦	૧૦૦.૦	૧૦૦.૦	૧૨૦૫	
	કુલ	૬૨૫	૫૬૦	૪૬૦	૪૬૦	૨૦	(૧.૬)	(૧૦૦.૦)	(૧૦૦.૦)		
	ટકા	(૫૧.૬)	(૪૬.૫)	(૪૬.૫)	(૪૬.૫)	(૧.૬)					

:: ૭ ::

વૈવાહિક દરજ્જો :

પ્રસ્તુત અભ્યાસના નમૂનાના તાલીમાર્થીઓનો મુલાકાત વખતે તેમના કુટુંબના સભ્યો પાસેથી તેમના વૈવાહિક દરજ્જા અંગેનો વિગતો મેળવવામાં આવી હતી. જેની વિગતવાર નોંધ ઉપરના કોઠા નં.૭માં દર્શાવેલ છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ કુલ સભ્ય સંખ્યામાંથી ૫૦.૨ ટકા પુરુષો અને ૫૩.૬ ટકા સ્ત્રીઓ પરિણિત હતી. ૦.૫ ટકા પુરુષો વિધુર અને ૩.૦૮ ટકા સ્ત્રીઓ વિધવા હતી. જ્યારે ૪૯.૩ ટકા પુરુષો અને ૪૩.૪ ટકા સ્ત્રીઓ અપરિણિત હતી. ટૂંકમાં કુલ સભ્યોમાંથી ૫૧.૯ ટકા પરિણિત, ૧.૬ ટકા સભ્યો વિધુર/વિધવા હતા. જ્યારે ૪૬.૫ ટકા સભ્યો અપરિણિત હતા.

નમૂનાના કુટુંબો પાસેની જમીન :

પ્રત્યક્ષ કાર્ય વખતે નમૂનાના તાલીમાર્થીઓના કુટુંબો પાસેની જમીન અંગેની માહિતી મેળવવામાં આવી હતી. કુલ કુટુંબોમાંથી ૭૭.૩ ટકા કુટુંબો જમીનવાળા અને ૨૨.૭ ટકા કુટુંબો જમીન વિહોણા હતા. કુલ સરેરાશ કુટુંબદીઠ જમીન ૪ એકર અને ૩૦ ગૂંઠા જેટલી હતી જેની વિગતો કોઠા નં.૮ માં દર્શાવેલ છે.

કોઠા નં.૮

તાલીમાર્થીઓના કુટુંબ પાસેની જમીનનું પ્રમાણ

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ	એકર	ગૂંઠા	જમીન ધરાવનાર કુટુંબ	જ.વ.
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૧૨૬	૧૩	૪૩	૧૪
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૯૭	૦૦	૨૬	૭
૩.	પ્લમ્બર	૬	૧૬	૧૫	૪	૨
૪.	વાયરમેન	૧	૩	૦૦	૧	-
૫.	પ ડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૨૩	૨૦	૬	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧૪૨	૦૫	૧૫	૬
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૪૪	૧૦	૭	૧
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૨	૨૦	૧	૧
૯.	આર્મેચર	૧૩	૭૧	૧૦	૧૦	૩
૧૦.	સુથારીકામ	૩	૨૬	૦૦	૩	-
કુલ		૧૫૦	૫૫૨	૧૩	૧૧૬	૩૪
			(૪.૩૦)		૭૭.૩	૨૨.૭

કોઠા નં. ૯

તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોનો મુખ્ય વ્યવસાય :

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ	ખેતી	મજૂરી	નોકરી	અન્ય
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૩૯	૧૬	૨	-
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૨૫	૧	૭	-
૩.	પ્લમ્બર	૬	૩	૨	૧	-
૪.	વાયરમેન	૧	૧	-	-	-
૫.	ધ ડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૫	-	૧	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧૮	૨	૧	-
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૭	-	૧	-
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૧	-	-	૧
૯.	આર્મેચર	૧૩	૧૧	-	૧	૧
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૩	-	-	-
કુલ		૧૫૦	૧૧૩	૨૧	૧૪	૨
ટકા		૧૦૦.૦	૭૫.૩	૧૪.૦	૯.૩	૧.૪

નમૂનાના કુટુંબોનો વ્યવસાય :

અભ્યાસમાં આવરી લીધેલ તાલીમાર્થીઓના કુટુંબો પાસેથી તેમના મુખ્ય અને ગૌણ વ્યવસાયની વિગતો પણ એક ત્રિત કરી હતી. જેની વિગતો કોઠા નં. ૯ અને ૯:૧ માં દર્શાવી છે. કોઠા નં. ૯માં દર્શાવ્યા મુજબ નમૂનાના કુટુંબો ખેતી, મજૂરી, નોકરી અને અન્ય કામ કરી પોતાની રોજી મેળવતા હતા. જેમાં ૭૫.૩ ટકા કુટુંબો ખેતી પર, ૧૪.૦ ટકા કુટુંબો મજૂરી પર અને ૯.૩ ટકા કુટુંબો નોકરી કરતા હતા.

જ્યારે ગૌણ વ્યવસાયમાં કુલ કુટુંબોમાંથી માત્ર ટેલરીંગ અને કટીંગનો વ્યવસાય કરનાર ૧૫.૩ ટકા, નોકરી કરનાર વર્ગ બીજા વ્યવસાયની સાથે છૂટક પગારદાર તરીકે પણ જતા હોય તેવા ૪૪.૦ ટકા કુટુંબો હતા જ્યારે મજૂરી પરનભતા ૫૬.૦ ટકા કુટુંબો હતા અને ખેતી પર નભતા ૮૦.૭ ટકા કુટુંબો હતા. અહીં કુલ કુટુંબોના મુખ્ય વ્યવસાયની સાથે સાથે પૂરક વ્યવસાય કરે છે તેની વિગતો દર્શાવી છે. ટકાવારો પણ કુલ કુટુંબોમાંથી દર્શાવી છે.

:: ૪૧ ::

કોઠા નં.૯:૧

નમૂનાના કુટુંબોનો વ્યવસાય (ગૌણ) :

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ	ખેતી	મજૂરી	નોકરી	દરજીકામ
૧.	ટેલરીંગ/કટોંગ	૫૭	૪૩	૨૯	૧૯	૨૧
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૨૮	૧૭	૧૪	-
૩.	પ્લમ્બર	૬	૪	૨	૪	-
૪.	વાયરમેન	૧	૧	૧	-	-
૫.	ધ ડિયાગ રીપેરીંગ	૬	૬	૪	૪	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧૭	૧૫	૧૨	-
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૭	૫	૬	-
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૧	૧	૧	-
૯.	આર્મેચર	૧૩	૧૧	૭	૫	૨
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૩	૩	૧	-
કુલ		૧૫૦	૧૨૧	૮૪	૬૬	૨૩
ટકા			(૮૦.૭)	(૫૬.૦)	(૪૪.૦)	(૧૫.૩)

નોંધ: કુલ કુટુંબોમાંથી ટકાવારી દર્શાવી છે.

નમૂનાના કુટુંબોને જુદા જુદા વ્યવસાયમાંથી પ્રાપ્ત થતી કુલ આવક :

(ચોખ્ખી આવક)

નમૂનાના કુલ કુટુંબોની જુદા જુદા સાધનોમાંથી પ્રાપ્ત થતી કુલ ચોખ્ખી આવક કોઠા નં. ૧૦માં દર્શાવવામાં આવી છે. નમૂનાના કુટુંબોને કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ કુલ આવકના ૩૫.૫ ટકા આવક ખેતી, ૪૬.૧ ટકા નોકરીમાંથી, ૧૦.૦ ટકા મજૂરી, ૧.૩ ટકા વેપાર-વ્યાજની અને ૭.૧ ટકા આવક દરજીકામના વ્યવસાયમાંથી મળતી હતી. કુટુંબદીઠ કુલ વાર્ષિક આવક ૧૨૧૫૪.૭ રૂ પિયા અને કુટુંબ દીઠ માસિક આવક રૂ પિયા ૧૦૧૨.૯ હતી. જ્યારે માથાદીઠ વાર્ષિક આવક ૧૫૧૩ રૂ પિયા અને માથાદીઠ

કોઠા નં. ૧૦

નમૂનાના કુટુંબોને જાદા જાદા દંધામાથી પ્રાપ્ત થતી આવક(ચોખી)

ક્રમ	ટ્રેડર નામ	કૃષ	ખેતી	નોંકરી	મજૂરી	વેપાર	દરજીકામ	અન્ય	કૃષ	કુટુંબદીઠ આવક	કુટુંબદીઠ મા શિક
૧.	ટેલરીગ/કટીગ	૫૭	૧૪૧૪૦૦	૩૭૫૬૮૦	૨૭૬૦૦	૧૬૪૦૦	૧૨૩૬૦૦	-	૬૮૪૬૮૦	૧૨૦૧૭.૨	૧૦૦૧.૪
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૧૧૭૭૦૦	૧૩૬૨૨૦	૩૨૦૦૦	-	-	-	૨૮૮૬૨૦	૮૭૫૫.૨	૭૨૬.૬
૩.	પલ્લભર	૬	૧૮૧૦૦	૫૦૬૦૦	૨૪૮૦૦	-	-	-	૬૩૮૦૦	૧૫૬૩૩.૨	૧૩૦૨.૮
૪.	વાયરમેન	૧	૩૦૦૦	-	૨૫૦૦	-	-	-	૫૫૦૦	૫૫૦૦.૨	૪૫૮.૩
૫.	ધ ડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૨૮૮૦૦	૩૦૧૦૦	૫૨૦૦	-	-	-	૬૪૧૦૦	૧૦૬૮૩.૩	૮૬૦.૩
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧૬૦૬૦૦	૧૦૮૮૩૦	૬૩૩૦૦	-	-	-	૩૩૨૭૩૦	૧૫૮૪૪.૩	૧૩૨૦.૪
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૪૬૧૦૦	૮૭૮૦૦	૭૧૦૦	-	-	-	૧૪૧૦૦	૧૭૬૨૫.૦	૧૪૬૮.૭
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૧૨૨૦૦	૬૦૦૦	૧૨૦૦	-	-	-	૨૨૪૦૦	૧૧૨૦૦.૦	૬૩૩.૩
૯.	આર્મેચર	૧૩	૬૩૦૦૦	૩૫૮૮૦	૭૦૦૦	૭૬૦૦	૪૬૦૦	-	૧૪૮૦૮૦	૧૧૩૬૦.૭	૬૪૬.૨
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૨૭૩૦૦	૩૦૦૦	૧૧૪૦૦	-	-	-	૪૧૭૦૦	૧૩૬૦૦.૦	૧૧૫૮.૩
<hr/>											
	કૃષ	૧૫૦	૬૪૮૨૦૦	૮૪૦૪૧૦	૧૮૨૧૦૦	૨૪૦૦૦	૧૨૮૫૦૦	-	૧૮૨૩૨૧૦	-	૧૦૧૨.૬
	કુટુંબદીઠ આવક		૪૩૨૧.૩	૫૬૦૨.૭	૧૨૧૪.૦	૧૬૦.૦	૮૫૬.૭		૧૨૧૫૪.૭		
	કુટુંબ આવકના ટકા		(૩૫.૫)	(૪૬.૧)	(૧૦.૦)	(૧.૩)	(૭.૧)		(૧૦૦.૦)		

કોઠા નં. ૧૦:૧

નમુનાના કુટુંબોનો ખેતીનો આવક

ક્રમ	દેશી નામ	કુલ	ખેતીનો આવક	પર્ષ	ચોખ્ખી આવક	કુટુંબદીઠ વાર્ષિક
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૨૧૧૭૦૦	૭૦૩૦૦	૧૪૧૪૦૦	૨૪૮૦.૭
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૧૫૩૨૦૦	૩૫૫૦૦	૧૧૭૭૦૦	૩૫૬૬.૭
૩.	પ્લમ્બર	૬	૨૪૧૦૦	૬૦૦૦	૧૮૧૦૦	૩૦૧૬.૭
૪.	વાયરમેન	૧	૩૭૦૦	૭૦૦	૩૦૦૦	૩૦૦૦.૦
૫.	પડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૩૭૪૦૦	૮૬૦૦	૨૮૮૦૦	૪૮૦૦.૦
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૨૨૪૬૦૦	૬૪૩૦૦	૧૬૦૬૦૦	૭૬૪૭.૬
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૫૮૦૦૦	૧૧૬૦૦	૪૬૧૦૦	૫૭૬૨.૫
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૧૬૦૦૦	૩૮૦૦	૧૨૨૦૦	૬૧૦૦.૦
૯.	આર્મેચર	૧૩	૧૧૬૬૦૦	૨૩૬૦૦	૯૩૦૦૦	૭૧૫૩.૮
૧૦.	સુથારીકામ	૩	૩૬૦૦૦	૮૭૦૦	૨૭૩૦૦	૯૧૦૦.૦
કુલ		૧૫૦	૮૮૧૬૦૦	૨૩૩૪૦૦	૬૪૮૨૦૦	૪૩૨૧.૩
ટકા			(૧૦૦.૦)	(૨૬.૫)	(૭૩.૫)	
કુટુંબદીઠ આવક(વાર્ષિક)			૫૮૭૭.૩	૧૫૫૬.૦	૪૩૨૧.૩	

.. x ..

મા સિક આવક સરેરાશ ૧૨૭ રૂ પિયાની થતી હતી. જેની વિગતો કોઠામાં જોઈ શકાય છે. આ સાથેના કોઠા ૧૦:૧ માં માત્ર ખેતીની આવક, ખર્ચ અને ચોખ્ખી આવકની વિગતો દર્શાવી છે. દરેક કુટુંબોને ખેતીમાંથી કુલ ૫૮૭૭.૩ રૂ પિયાની આવક પ્રાપ્ત થતી હતી. તેની પાછળ ૧૫૫૬ રૂ પિયાનો ખર્ચ થતો હતો આ ખર્ચ બાદ કરતાં તેમને ૪૩૨૧.૩ રૂ પિયાની ચોખ્ખી આવક થતી હતી.

તાલીમાર્થીઓની વિગતોનો નોંધ :

કોઠા નં.૧૧ માં તાલીમાર્થી દોનકાર્ય દરમ્યાન તેમને પૂછવામાં આવ્યું હતું કે તાલીમ લીધા પછી તેમને ગામમાં કામ મળી રહે છે? તો ૨૨ તાલીમાર્થીઓએ હકારમાં જવાબ દર્શાવ્યો હતો. પરંતુ તેમાં મોટાભાગના ટેલરીંગ/કટોગના વ્યવસાયવાળા ૧૩, વાયરમેન ૧, ૫ ડિયાળ રીપેરીંગની તાલીમ મેળવનાર ૧ અને બે વેલ્ડરો કે જેઓ તાલુકાના મુખ્ય મથકે જ રહી તાલીમ મેળવી છે તેવા અને ૨ તાલીમાર્થી આર્મેચર અને મોટર રીવાઈડીંગ વ્યવસાયમાં તાલીમ મેળવી હતી. બાકીના માત્ર ૧૪.૭ ટકા તાલીમાર્થી-ઓનેજ તાલીમના સ્થળે કામ મળી શક્યું હતું. જ્યારે કામ માટે બહાર જવું પડતું તેવા તાલીમાર્થીઓનો સંખ્યા ૮૪.૦ ટકા હતી. જેમાંથી ૧૪ ટકા ઘંઘા પૂરતા અને ૧૮ ટકા તાલીમાર્થીઓને કાચમ માટે વ્યવસાયની શોધમાં બહાર જવું પડતું હતું.

પૂરક પ્રશ્નો :

તાલીમાર્થીઓની પ્રત્યક્ષ મુલાકાત વખતે પ્રશ્નાવલી ધ્વારા - વ્યવસાયને અનુરૂપ અને બીજા કેટલાક પ્રશ્નો પૂછવામાં આવ્યા હતા જેની વિગતો કોઠા નં.૧૨:૧ થી ૧૨:૪ માં દર્શાવી છે.

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ	તાલીમને અનુરુપ કામ ગામમાં મળી રહે છે.		બહાર જવું પડે છે.		હા તો કેટલો સમય	
			હા	ના	હા	ના	ઘંઘાપૂરતા	કાચમ માટે
૧.	ટેલરીંગ/કઠીંગ	૫૭	૧૩	૪૪	૪૩	૧૪	૨૦	૨૩
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	-	૩૩	૩૧	૨	-	-
૩.	પ્લમ્બર	૬	-	૬	૬	-	-	-
૪.	વાયરમેન	૧	૧	-	૧	-	-	-
૫.	ધડિયાળ, રીપેરીંગ	૬	૧	૫	૫	૧	-	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૨	૧૯	૧૮	૩	-	-
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	-	૮	૮	૩	-	-
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	-	૨	૨	-	-	-
૯.	આર્મેચર	૧૩	૩	૧૦	૧૦	૩	૧	૪
૧૦.	સુથારીકામ	૩	૨	૧	૨	૧	-	-
કુલ		૧૫૦	૨૨	૧૨૮	૧૨૬	૨૪	૨૧	૨૭
ટકા			૧૪.૭	૮૫.૩	૮૪.૦	૧૬.૦	૧૪.૦	૧૮.૦

કોઠા નં. ૧૨:૧ માં દર્શાવ્યા મુજબ મોટાભાગના તાલીમાર્થીઓ તાલીમ મેળવ્યા પછી તાલીમને અનુરુપ ઘંઘો કરતા નહતા. માત્ર ૩૦.૭ ટકા એટલે કે ૪૬ તાલીમાર્થીઓએ તાલીમને અનુરુપ વ્યવસાય અપનાવ્યો હતો. જ્યારે બાકીના ૬૯.૩ ટકા એટલે કે ૧૦૪ તાલીમાર્થીઓમાંથી ૩૮.૫ ટકા ખેતીકામ, ૪.૮ ટકા ઘરકામ, ૧૬.૪ ટકા મજૂરી, ૧૫.૩ ટકા તાલીમ સિવાયના વ્યવસાયમાં નોકરી, અને ૬.૭ ટકા તાલીમાર્થીઓએ આગળ અભ્યાસ ચાલુ રાખ્યો હતો. જ્યારે ૧૫.૩ ટકા તાલીમાર્થીઓ બિલકુલ કામ વગરના બેકાર હતા.

તાલીમને અનુરુપ ઘંઘો ન કરવા પાછળના કારણો પૂછતાં જાણવા મળ્યું હતું કે કેટલાકે પોતાની આર્થિક પરિસ્થિતિ નબળી હોવાને લીધે, કેટલાકે તાલીમ મેળવ્યા પછી સાધનો ન મળવાથી સ્થળપર કામ મળતું ન હોવાથી અને તાલીમ પૂરી

કર્ચા બાદ આગળ ભણવાનું રાખવાથી કામ કાટે બહાર જવું પડતું હોવાથી અને પરોક્ષા આપો ન શકવાને કારણે તાલીમને અનુરૂપ ઘંઘો કરતા ન હતા.

કોઠા નં. ૧૨:૨માં સાધનો મળ્યા છે કે નહીં અને નમળ્યા હોયતો તે ભ્રષ્ટ્ર ભ્રષ્ટ્ર પ્રશ્ન પ્રશ્ને મેળવવા અરજી કરી છે કે કેમ અરજી કરી હોયતો લોન કેટલી મળી અને કેટલી સબસીડી મળી, સબસીડી મળ્યા પછી કેટલા એ તાલીમને અનુરૂપ વ્યવસાય હાથ ધર્યો. તેની વિગતો દર્શાવી છે. કોઠામાં દર્શાવ્યા મુજબ માત્ર ૪૭ તાલીમાર્થીઓને વ્યવસાય માટેના સાધનો મળ્યાં હતાં. જેમાં ટેલરીંગ અને કટીંગના વ્યવસાયની તાલીમ પામેલ તાલીમાર્થીઓને મળેલ સીવવાના સીયાનું પ્રમાણ વિશેષ હતું જ્યારે બીજા ઠેકનીકલ સાધનોના કિંટ બૂબજ ઓછાને પ્રાપ્ત થયા હતા. આ સાધનો માટે લોન/સહાય મેળવનાર ની સંખ્યા પણ માત્ર ૪૬ ની હતી. તેમાં પણ સીવવાના સીયાનો સંખ્યા વિશેષ હતી. તેજ સાધનો માટે લોન/સબસીડી મળી હતી. જેની વિગતો કોઠા પરથી જોઈ શકાય છે.

કોઠા નં. ૧૨:૨માં એ પણ જોઈ શકાય છે કે તાલીમાર્થીઓમાંથી માત્ર ૨૦.૭ ટકા તાલીમાર્થીઓએ જ ટ્રેડને અનુરૂપ વ્યવસાય હાથ ધર્યો હતો. જેમને આ વ્યવસાયોની તાલીમ મેળવ્યા પછી આવકમાં ફેર પડ્યો હતો. જેની વિગતો કોઠા નં. ૧૨:૩ માં દર્શાવી છે. તે તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોને તે આવક વ્યવસાયમાંથી મળતી હતી તેમાં જેણે તાલીમને અનુરૂપ વ્યવસાય સ્વીકાર્યો હતો તેમને કુટુંબદીઠ ૧૭૬૦.૮ રૂા. ની આવક વધી હતી.

કોઠા નં. ૧૨:૩ માં દર્શાવ્યા મુજબ જે તે વ્યવસાયની તાલીમ મેળવ્યા પછી તાલીમાર્થીઓને ધંધા માટેના કાચો સામાન મેળવવા માટે ધણી મુશ્કેલી ઊભી થતી જોવા મળે છે. તાલીમ મેળવ્યા પછી સાધનો માટે મોટાભાગના તાલીમાર્થીઓને તાલુકામથકે અથવા જિલ્લા મથકે જવું પડતું અને ત્યાં ન મળતા કેટલાકને બહાર પણ જવું પડતું હતું. એજરીતે સાધનો અને કાચો માલ મેળવ્યા પછી તૈયાર માલના વેચાણ માટેનું પણ બજાર શોધવું થતું હતું જે કોઠો જોતાં સ્પષ્ટ તરી આવે છે.

કોઠામાં જે તે ટ્રેડની તાલીમ મેળવ્યા પછી આવકમાં ફેર પડ્યો કે કેમ? તેની વિગતો પણ દર્શાવી છે. કુલ તાલીમાર્થીઓમાંથી ૪૦.૭ ટકા તાલીમાર્થીઓને આ તાલીમ મેળવ્યા પછી ઘંઘો કરીને, છૂટક કામ કરીને

અન વ્યવસાયની તાલીમ મેળવ્યા પછી કેટલાકને સરકારી ખાતામાં નોકરી મળવાથી તેમની આવકમાં ઉમેરો થયો હતો. દરેક કુટુંબને સરેરાશ વાર્ષિક ૧૭૯૦.૮ રૂા.ની આવક થઈ હતી. જેમાં ટેલરિંગ અને ક્ષીંગના વ્યવસાયની તાલીમ અને ધ ડિયાળ રીપેરીંગની તાલીમથી તેમજ ગુજરાતી ટાઈપ અને ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગના વ્યવસાયની તાલીમથી વધુ ક્ષાયદો થયેલો જોઈ શકાય છે. આ સિવાય વાયરમેન અને પ્લમ્બર ના વ્યવસાયની તાલીમ પણ ઉપયોગી નિવડી હતી. જેમાંથી અનુક્રમે રૂા.૨,૫૦૦ અને રૂા.૩,૩૦૦ ની આવકનો આ વ્યવસાયમાંથી કુલ આવકમાં ઉમેરો થયો હતો એટલે કે તેમને મૂળ વ્યવસાયમાંથી મળતી કુલ આવકમાં આ દ્વારા વૃદ્ધિ થઈ હતી.

આ જુદા જુદા વ્યવસાયોની તાલીમમાં અથવા અપનાવેલ વ્યવસાયમાં મૂશ્કેલીઓ પડે છે કે કેમ તેની વિગતો પણ પ્રત્યક્ષ કાર્ય વખતે એક તિત કરી હતી. જેનું વર્ગીકરણ કોઠા નં.૧૨:૪ માં દર્શાવ્યું છે. ૬૪.૭ ટકા તાલીમાર્થીઓને વ્યવસાયમાં અને તાલીમના સમયે મૂશ્કેલીઓ પડી હતી. જેમાં ગામડાથી તાલુકા કક્ષાએ આવવા-જવાના વાહન વ્યવહારની, તાલીમના સ્થળે છાત્રાલયની વ્યવસ્થા ન હોવાથી રહેવાની અને ત્રીજું તાલીમ મેળવ્યા પછી આ થિંક પરિસ્થિતિ નબળી હોવાથી તાલીમને અનુરૂપ વ્યવસાયનાં સાધનો પ્રાપ્ત કરવા અંગેની મૂશ્કેલીઓ મુખ્ય હતી. આ ઉપરાંત તાલીમાર્થીઓના સૂચવ્યા મુજબ તાલીમ લીધા પછી જે તાલીમાર્થીઓએ વાયરમેન, પ્લમ્બર, આર્મેચર અને મોટરરોવાઈડીંગ અને ધ ડિયાળ રીપેરીંગ તેમજ વેલ્ડરના અભ્યાસક્રમોમાં તાલીમ મેળવી, ઉત્તીર્ણ થઈને બહાર વ્યવસાયની શોધમાં જતાં ત્યાં તેમને દૈનિક મળતા વેતનો ઘણા નીચા હોવાથી અધવચ્ચેથી કામ છોડી ચાલ્યા જવું પડતું હતું. કારણકે નોકરીએ રાખનાર કારખાનેદાર તેમને નજીવા વેતન આપીને કામ વધુ લેવાની તકેદારી સિવાય તેમનો વ્યક્તિગત મુશ્કેલીઓને ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી નથી.

આ સિવાય તાલીમ પૂરી કરેલ તાલીમાર્થીઓને ક્ષેત્ર અભ્યાસ વખતે અન્ય પ્રકારનો તાલીમની જરૂરિયાત અંગે પણ પૂછવામાં આવ્યું હતું. જેમાં કુલ તાલીમાર્થીઓમાંથી ૧૯.૩ ટકા તાલીમાર્થીઓ અન્ય તાલીમ માટે હા પાડી હતી જેમાં ટી.સી. ડબલ્યુ.સી.જી, માસ્ટરકટીંગ, ડ્રેસ મેકીંગ અને ભરત ગ્રૂથણ ને વધુ મહત્વ આપ્યું હતું. કારણકે આ એક સર્ટીફિકેટ સ કોર્સ હોવાને કારણે આ દિવાસી બહેનોએ પ્રાથમિક શાળામાં નોકરીની તકો મળી રહે તેથી ખાસ યાગ્રહ રાખ્યો હતો કે જે આવી લઘુ આદ્યોગિક સંસ્થાઓ દ્વારા આ કોર્સ

કોઠા નં.૧૨

પૂરક પ્રશ્નો

ક્રમ	ટ્રેડર નામ	કુલ	તાલીમને અનુરૂપ	જો 'ના' તો કયો ધંધો	ખેતીકામ	ધરકામ	મજૂરી	નોકરી	આગળ અભ્યાસ	બેકાર
		હા	ના	હા	ના	હા	ના	હા	ના	હા
૧.	ટેલરીંગ/કટોંગ	૫૭	૩૫	૨૨	૪	૫	૨	૨	૧	૮
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૧	૩૩	૧૪	-	૨	૫	૭	૫
૩.	પ્લમ્બર	૬	૨	૪	૩	-	-	૧	-	-
૪.	વાયરમેન	૧	-	૧	-	-	-	-	-	૧
૫.	ધડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૨	૪	૧	-	૨	૧	-	-
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૨	૧૯	૧૦	-	૪	૩	-	૨
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૧	૭	-	-	૨	૩	૨	-
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	-	૨	-	-	૨	-	-	-
૯.	આર્મેચર	૧૩	૨	૧૧	૮	-	૨	૧	-	-
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૨	૧	-	-	૧	-	-	-
કુલ		૧૫૦	૪૬	૧૦૪	૪૦	૫	૧૭	૧૬	૧૦	૧૬
		૧૦૦.૦	૩૦.૭	૬૯.૩	(૧૦૦.૦)	૩૮.૫	૧૬.૪	૧૫.૩	૯.૭	૧૫.૩

:: ૪૮ ::

કોઠા નં. ૧૨:૨

ક્રમ	ટ્રેડર્સ નામ	કુલ સાધનો મળ્યા છે		સાધનો મેળવવા અરજી કરી છે.		'હા' તો કેટલી ઘોન મળી (રૂ પિયા)		કેટલી સબસીડી મળી (રૂ પિયા)		ટ્રેડને અનુરૂપ ઘણો કરે છે.	
		હા	ના	હા	ના	હા	ના	હા	ના	હા	ના
૧.	ટેલરશીગ/કટીંગ	૫૭	૧૮	૪૩	૧૪	૪૮૭૧૫	૨૬૭૧૨	૨૪	૩૩		
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૩૩	-	૩૩	-	-	-	૩૩		
૩.	પ્લાનર	૬	૫	-	૬	-	-	-	૬		
૪.	વાયરમેન	૧	૧	૧	-	-	-	૧	-		
૫.	ધડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૪	૧	૫	-	-	૫	૧		
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧૬	૧	૨૦	-	-	-	૨૧		
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૭	-	૮	-	-	-	૮		
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૨	-	૨	-	-	-	૨		
૯.	આર્મેચર	૧૩	૧૩	૨	૧૧	-	-	-	૧૩		
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૧	૧	૨	-	-	૧	૨		
	કુલ	૧૫૦	૧૦૩	૪૬	૧૦૧	૪૮૭૧૫	૨૬૭૧૨	૩૧	૧૧૬		
		(૧૦૦.૦)	(૩૧.૩)	(૬૮.૭)	(૩૨.૭)	(૬૭.૩)	(૨૦.૭)	(૧૬.૩)			

... ૪૯ ...

કોઠાનં.૧૨ :૩

ક્રમ	દેવું નામ	કુલ	ધંધા માટેનો		'ના' તો કયાથી લાવો છો.		તૈયાર માલ માટેના		તાલીમ પછી		વાહિફ કેટલી		
			કાચો સામાન	રથળ પર મળી રહે છે.	ગામે	તાલુકાના બહારથી	વેચાણ બજાર	આવકમ્ કંર પડયો	આવક થાય (રૂ પિયા)	વાહિફ કેટલી	આવક		
			હા	ના	મથક	મથકથી	હા	ના	હા	ના	રૂ	પિયા	
૧.	ટેલરીંગ/કટોંગ	૫૭	૬	૫૧	૪૫	-	૯	૧૩	૩૯	૩૭	૨૦	૧૨૦૧૦૦	૬૦૦૫.૦
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	-	૩૩	-	-	-	-	-	૭	૨૬	૪૨૮૨૦	૧૬૪૬.૯
૩.	પ્લમ્બર	૬	-	૫	-	-	-	૨	૨	૨	૪	૧૩૨૦૦	૩૩૦૦.૦
૪.	વાયરમેન	૧	૧	-	-	-	-	૧	-	૧	-	૨૫૦૦	૨૫૦૦.૦
૫.	પડિયાળ રીપેરીંગ	૬	-	૬	-	-	-	૨	૪	૨	૪	૨૧૦૦૦	૫૨૫૦.૦
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧	૨૦	૨૦	-	-	૧૯	૨	૫	૧૬	૨૭૨૦૦	૧૭૦૦.૦
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	-	૮	-	૨	-	૩	૫	૪	૪	૩૭૮૦૦	૪૭૨૫.૦
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	-	૨	-	-	-	૧	૧	-	૨	-	-
૯.	આર્થેચર	૧૩	-	૧૩	૧૨	૧	-	૫	૭	૧	૧૨	૧૦૦૦	૧૭૬.૯
૧૦.	સુથારીકામ	૩	-	૩	-	-	-	૩	-	૨	૧	૩૦૦૦	૧૦૦૦.૦
કુલ		૧૫૦	૯	૧૪૧	૧૭૭	૨	૯	૪૯	૬૦	૬૧	૮૯	૨૬૮૬૨૦	૧૧૯૦.૮
ટકા			(૬.૦)	(૯૪.૦)								(૪૦.૭)	(૫૯.૩)

.. :: ઠો ::

ક્રમ	ટ્રેડનું નામ	કુલ	અખાલેલ વ્યવસાયમાં મુશ્કેલી પડે છે.		અન્ય પ્રકારની તાલીમની જરૂર છે.	
			હા	ના	હા	ના
૧.	ટેલરીંગ/કટીંગ	૫૭	૩૦	૨૭	૧૨	૪૫
૨.	ગુજરાતી ટાઈપ	૩૩	૨૬	૭	૫	૨૮
૩.	પ્લમ્બર	૬	૩	૩	૩	૩
૪.	વાયરમેન	૧	-	૧	-	૧
૫.	ધડિયાળ રીપેરીંગ	૬	૫	૧	૧	૫
૬.	વેલ્ડર	૨૧	૧૪	૭	૪	૧૭
૭.	ગુજરાતી ટાઈપ રીપેરીંગ	૮	૩	૫	૩	૫
૮.	રેડીયો રીપેરીંગ	૨	૧	૧	૧	૧
૯.	આર્મેચર	૧૩	૧૨	૧	-	૧૩
૧૦.	સુધારીકામ	૩	૩	-	-	૩
કુલ		૧૫૦	૯૭	૫૩	૨૯	૧૨૧
ટકા			(૬૪.૭)	(૩૫.૩)	(૧૯.૩)	(૮૦.૭)

ચાલુ કરી તેમાં આગળ તક્ષીમ મેળવી શકાય. આ ઉપરાંત મીની. આઈ.ટી. આઈ માં વ્યવસાયિક અભ્યાસ ક્રમો જેવાકે વાયરમે, વેલ્ડર અને આર્મેચર અને મોટર રીવાઈલિંગ જેવા કોર્સ ક્યાં પણ આગળ એપ્રેન્ટીસ તરીકે જોડાવાની ઈચ્છા મોટાભાગના તાલીમાર્થીઓએ દર્શાવી હતી.

ટૂંકમાં ઉપરના દરેક કોઠાઓના વિગતે અભ્યાસથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે રાજ્યની પૂર્વની પટ્ટીનો મોટા ભાગનો વિસ્તાર આ દિવાસીઓનો હોવાથી લઘુ અંધો બિંક તાલીમ સંસ્થાઓમાં શરૂઆતમાં બાળકોને આવવા જવાની અનેક મુશ્કેલીઓને લીધે જે તે ટ્રેડમાં માંડ માંડ શિક્ષણ પુરું કરી શકે છે. શરૂઆતમાં તો દરેક મીની આઈ.ટી.આઈ ઓમાં આવતા તાલીમાર્થીઓને ટેક નિકલ સાધનોની જાણકારીનો અભાવ હોવાથી આ દિવાસી યુવાનોમાં ટેક નિકલ

જ્ઞાનનું સિયન કરવું એ 'કોરો સ્લેટમાં એકડો ગૂંટવાના જેવું' કપરુંકામ તાલીમ આપનાર માટે હોય છે. પરંતુ ગમે તે ભાગે જ્યારે શિક્ષણ પામીને વ્યવસાયિક તાલીમ પૂરી કરીને આ દિવાસી યુવાન જ્યારે ૬ માસ પછી કે ૧ વર્ષ પછી ઉત્તિર્ણ થાય છે ત્યારે તેને માટે નજીકમાં કોઈ ઉદ્યોગ ન હોવાથી, વ્યવસાયિક તાલીમને અનુરૂપ ઈધો કરવા માટેના સાધનોની ખરીદશક્તિ ન હોવાથી, આ દિવાસી યુવાનને પાછા બાપ-દાદાના વ્યવસાયમાં જોડાવું પડે છે. જેથી ઈજનેરી અને બિનઈજનેરી તાલીમના હેતુઓને બર લાવવા માટે સરકારે ક ટિબલ્ધ થવું જોઈએ અને તાલીમ પૂરી કર્યાબાદ સરકાર ધ્વારા ખર્ચાયેલ રકમનું પૂરેપૂરું વળતર મળી રહે અને તાલીમ મેળવનારને રોજગારી મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા ઊભી કરવી જરૂરી છે. આ દિવાસી વિસ્તારમાં લઘુઆઈઠો ગિક તાલીમ સંસ્થાઓ સ્થાપીને આ દિવાસી યુવાનોમાં પ્રવર્તતી બેકારી ઓછી કરવાનો વિચાર ધણો સારો હતો અને છે. પરંતુ તેના હેતુ બર લાવવા તેની કેટલીક સમયસ્યાઓ કે જે પછીના પ્રકરણમાં દર્શાવી છે તેના પર ધટતું થાય અને યોગ્ય ઉકેલ આવે એવાં રાહ જલદીધો કાઢવો એટલોજ મહત્વનો છે.

તાલીમાર્થીઓના કુટુંબોના વ્યક્તિગત સંપર્ક કરી તાલીમાર્થીઓના વાલીઓની મુલાકાત લઈ તાલીમ અંગેની વિગતો તેમજ તાલીમાર્થીઓ તાલીમ લીધા બાદ તાલીમને અનુરૂપ ઈધો મેળવી શકે છે કે નહી તેની તપાસ કરતાં લાગ્યું કે મોટાભાગના તાલીમાર્થીઓ તાલીમ લીધાબાદ તેજ વ્યવસાયમાં જઈ શકતા નથી. માત્ર ટેલરિંગ અને કટીંગના વ્યવસાયમાં તાલીમાર્થીઓ મોટાભાગના રોજી મેળવે છે. તે સિવાયના ટ્રેડમાં તાલીમ મેળવેલ તાલીમાર્થીમાંથી જ બહુ ઓછા તાલીમને અનુરૂપ ઈધો મેળવી શકે છે. તેના અનેક કારણ છે.

વાલીઓની મુલાકાતમાંથી જાણવા મળ્યું કે વાલીઓ મોટેભાગે અશિક્ષિત હોવાને પરિણામે આઈઠો ગિક તાલીમો તરફ ઉદાસીનતા સેવે છે. તે વિષયોનો પૂરી સમજ હજુ જોવા મળતી નથી.

તાલીમાર્થીઓ આવા પ્રકારની આઈઠો ગિક તાલીમ વધુ લેતા થાય તે માટે સરકારશ્રી ધ્વારાજે નાણા ખર્ચે તેનું પૂરેપૂરું વળતર ત્યારેજ મળ્યું કહેવાય

કે તાલીમને અનુરુપ વ્યવસાયમાં જોડાય, પણ પુરી જગ્યાઓ પણ કેટલાક ટ્રેડમાં ભરાતી નથી.

સરકારી પ્રયત્નો આ દિશામાં યોગ્ય થયા હોવા છતાં તેનો ઉદ્દેશ્ય પૂરેપૂરો પામી શકતો દેખાતો નથી કારણકે આ તાલીમ ધ્વારા શિક્ષિત બેકારો દૂર કરવાના પ્રયત્નો હોવા છતાં તાલીમાર્થીઓ તાલીમને અનુરુપ વ્યવસાય મેળવી શકતા નથી. આ માટે ખાસ કરીને એપ્રેન્ટીસ તરીકે આવા તાલીમાર્થીઓને અગ્રીમતા અપાય તેમજ આ કારખાના માત્ર એપ્રેન્ટીસ કાનુનને નજર સમક્ષ રાખી દર વર્ષે જુના એપ્રેન્ટીસોને છૂટા કરી નવા લેવા તેના કરતાં તેમને ત્યાં જેટલી જગ્યાઓ ઉભી થાય તેમાં કાયમી ધોરણે આ તાલીમાર્થીઓનો સમાવેશ થયો જોઈએ, નહીંતર તો આવા કારખાનાને માત્ર સ્વતા કારીગરો એપ્રેન્ટીસોના બહાના નીચે મળતા રહે અને નવી જગ્યાઓ ઉભી થાય નહીં કે તેમને કાયમી કરે નહીં અને છૂટા કરવામાં આવે તો તે એ ગંભીર રીતે વિચારાયતો તાલીમનો હેતુ બર આવે.

५ ३ २ ९ - ४

सू अ वी

ગુજરાતમાં આ દિવાસી વિકાસ અર્થે ચલાવવામાં આવતી મીની આઈ. ટી. આઈ સંસ્થાઓ ધ્વારા અપાતી તાલીમ એ એક યથાયોગ્ય અને આવકાર-દાયક પગલું છે. ગરીબ આ દિવાસીઓ ઉચ્ચ શિક્ષણ લઈ શકતા નથી અને પોતાના વિસ્તારમાં સંપૂર્ણ ઉચ્ચ શિક્ષણનો વ્યવસ્થાના અભાવે નબળી આર્થિક સ્થિતિને પરિણામે દૂર દૂર જઈ કે દૂરના શહેરોમાં રહી અભ્યાસ કરવો તેમના માટે મુશ્કેલ કામ છે. આ ઉપરાંત દિનપ્રતિદિન શિક્ષિત બેકારો વધતી જાય છે. જેનો સીધો અસર આ દિવાસીઓના શિક્ષણ પર પડે છે. અનેક મુશ્કેલીઓ વેઠીને શિક્ષણ મેળવ્યા બાદ નોકરી મમળતાં હતાસા વ્યાપી જાય છે. અને પરના કામમાં તે જોડાઈ શકતો નથી જેને પરિણામે ટૂંકા ગાળાનો અધો ગિક તાલીમ એ એક અસરકારક અને આવશ્યક પગલું છે, જે ધ્વારા પોતાના જ ઘેર, ગામમાં કે નજીકના વિસ્તારમાં જ કામ કરી આર્થિક રીતે પગભર થવાની પૂરેપૂરી શક્યતાઓ છે તેમજ ગૌરવપૂર્વક જીવન જીવી શકે તેમ છે. પણ તેઓ માત્ર અધો ગિક તાલીમ પુરતી બનતી નથી. તાલીમનો ઉદ્દેશ્ય તો ત્યારેજ સફળ થાય કે એકેએક તાલીમાર્થી જેને તાલીમને અનુરુપ ધંધામાં જોડાઈ આર્થિક ઉત્પાદન કરતો થાય, તે માટે તાલીમ વ્યવસ્થામાં જે કંઈ ખામીઓ હોય તે દૂર કરવામાં આવે તો આ તાલીમનો વધુ સારો ઉપયોગ થઈ શકે.

તાલીમની સફળતામાં કેટલાક અવરોધો અને સમસ્યાઓ અમારા અભ્યાસમાં અમને દેખાય છે તે અહીં રજૂ કરવામાં આવી છે.

(૧) તાલીમ સંસ્થાઓને ભાડાના મકાનો છે. લગભગ જ્યાં આ સંસ્થાઓ ચાલે છે ત્યાં ભાડાના મકાનમાં ચાલે છે જે તાલીમવર્ગને અનુરુપ ન હોય નાનાં હોય એક કરતાં વધુ ટ્રેડ ચલાવવા મુશ્કેલ પડે છે. એટલે તાલીમને અનુરુપ બધીજ સગવડતાઓ વાળું મકાન હોવું જરૂરી છે. કોમતી માલ-સામાન, મશીનોને વ્યવસ્થિત રાખી શકાય, એક ટ્રેડ અને બીજા ટ્રેડના પ્રેક્ટીકલ કે સૈધ્ધાંતિક કાર્યમાં મુશ્કેલીને અડચણો ન આવવી જોઈએ, એકજ મોટા ઓરડામાં બેજા ટ્રેડ ચાલતા હોયતો વાતાવરણ કેવું લાગે, એટલે દરેક ટ્રેડને અલગ રુમોમાં બેસવાનો સગવડ થઈ શકે અને વ્યવસ્થિત શાંતિપૂર્ણ તાલીમાર્થીઓ અને તાલીમઆપનાર કરી શકે તેવું વાતાવરણ એ આવશ્યક છે.

(૨) તાલીમના સ્થળે છાત્રાલયનો કોઈ વ્યવસ્થા હોતી નથી :

ઘઘાદારી તાલીમને વિકાસનું આવશ્યક અંગ માની આટલા મોટા પ્રમાણમાં સંસ્થાઓ શરૂ કરવામાં આવી છે. પણ તાલીમ મેળવનારનો ખ્યાલ ઓછો કરવામાં આવ્યો છે. છાત્રાલયનો સગવડ હોય તો જ દૂરના ગામોના તાલીમાર્થીઓ તેનો લાભ લઈ શકે. આ દિવાસી વિસ્તાર એ નદીનાળાં, જંગલો અને ડુંગરોવાળો વિસ્તાર છે. જ્યાં દરેક ગામને બસની સુવિધા નથી અને તેમણે વર્ગના સમય તે ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરે તો પણ દૂરથી બસ પકડીને આવી શકે નહીં અને ઘેર જઈ શકે નહીં. આવા વિસ્તારોમાંથી આવતા વિદ્યાર્થીઓને વધારેમાં વધારે છાત્રાલયનો જરૂર રહે છે. અને પરિણામે અમારા અભ્યાસમાં નજીકના વિદ્યાર્થીઓએજ વધુ લાભ લીધેલો કે રોડપરના ગામો કે જ્યાંથી વધુ બસ વહેવાર છે તેઓએજ લાભ લીધો છે. મોટાભાગના ગામોના વિદ્યાર્થીઓ કે જેમને વધુમાં વધુ જરૂર છે. તેઓ આ તાલીમથી વંચિત રહી જાય છે તો છાત્રાલયનો સગવડ આ તાલીમ માટે આવશ્યક માનવી જોઈએ.

(૩) એસ.ટી. બસમાં તાલીમ અર્થે આવતા વિદ્યાર્થીઓને બસ કન્સેશન પાસ આપવામાં આવતા નથી.

કેટલાક વિસ્તારોના વિદ્યાર્થીઓ અને મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાના કાર્યકરોએ રજૂઆત કરી હતી કે વિદ્યાર્થીઓને એસ.ટી. બસના પાસ મળતા નથી કે મેળવવામાં મુશ્કેલી પડે છે. કારણકે કેટલીક જગ્યાએ આ તાલીમનું ' ' શૈક્ષણિક સંસ્થા' ' તરફકેનું અર્થઘટન ન કરતા પાસ આપવામાં મુશ્કેલીઓ ઊભી કરવામાં આવે છે. અને પાસ આપવામાં આવતા નથી. તો દરેક મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાના તાલીમાર્થીઓને બસમાં અન્ય વિદ્યાર્થીઓની માફક કન્સેશન પાસ વિના રોકટોક મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ, જેથી ગરીબ વિદ્યાર્થીઓ આ તાલીમનો લાભ લઈ શકે.

(૪) તાલીમ ઝોનની સૂઝ અને સમજનો આ દિવાસી વિસ્તારના વાલોઓમાં અભાવ :-

આ દિવાસી વિસ્તારોમાં વાલોઓમાં અશિક્ષિતોનું પ્રમાણ વધુ હોવાથી બાળકોમાં પણ શિક્ષણનું પ્રમાણ ન હોવત છે. તેમજ આવી તાલીમ

મેળવ્યા બાદ શું કરી શકાય તેમ આવા પ્રકારની તાલીમો પ્રત્યેની સમજદારી ઓછી હોવાથી તેનું મૂલ્ય સમજી ન શકવાને પ રિણામે બાળકોને મોકલતા નથી, બધા ટ્રેડોમાંથી તેની જેટલા વિદ્યાર્થીઓને સમાવવાની પ્રવેશ ક્ષમતા છે તેના કરતાં ઓછા વિદ્યાર્થીઓ આવે છે. અભ્યાસમાં આવરો લીધેલ સંસ્થાઓમાં ૭૪ ટકા જ પ્રવેશ મેળવી શક્યા હતા. કારણકે તેમાં વાલીઓની સમજ અને વિદ્યાર્થીઓ પણ જેતે ટ્રેડને અનુરુપ શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા મળતા નથી. દૂર ગામો સુધી આ તાલીમનું મહત્વ વાલીઓ નહી સમજતા હોવાથી તેમાં રસ લેતા નથી. કેટલીક જગ્યાઓને કેટલાક ટ્રેડો ચલાવવાની હાજરીને કારણે ધણી મુશ્કેલીઓ ઉભી થાય છે.

(૫) અમુક પ્રકારના ટ્રેડો વર્ગો સુધી ચાલતા હોય છે :

કેટલાક વિસ્તારોમાં કેટલાક ટ્રેડોમાંજ વધુ વિદ્યાર્થીઓ જાય છે. પણ તે માટેની કામ મેળવવાની શક્યતાઓ પ્રમાણમાં તેમના વિસ્તારમાં ઓછી હોવાથી કામ મેળવી શકતા નથી. વધુ પડતા તાલીમાર્થીઓએ ટ્રેડમાં તાલીમ લઈ બેકાર બેસી રહે છે. દા.ત. સીવણમાં તાલીમાર્થીઓની સંખ્યા વધુ હોય છે. અને તેમાં વધારે પડતા તાલીમ લેવા જાયતો તે વિસ્તારમાં દરેકને કામ મળતું નથી. ગામમાં પણ બેતરૂ કે ચાર વ્યક્તિઓને કામ મળી શકે. વધારેને કામ મળવું મેશ્કેલ બને. આસપાસના શહેરમાં તેમને દુકાન મેળવવી મુશ્કેલ પડે. દુકાન મેળવેતો પણ સારા વિસ્તારમાં દુકાન કરી શકે નહી અને મોટાભાગના ભપકાદાર દુકાનોમાં જ જતા હોવાથી આ દિવાસીઓ પણ આવા ધંધાવાળા આ દિવાસીઓ પાસે જતા નથી અને ભપકાદાર દુકાનોમાં કપડાં સીવડાવે છે. જેથી ત્યાં પણ કામ બરાબર મેળવી શકતા નથી. આ ધંધા અસલ હરિકાઈના હોવાથી બજારમાં તેમને ટકવું મુશ્કેલ પડે છે.

(૬) ટ્રેડો વારંવાર બદલવા જોઈએ અને વિસ્તારની માગને અનુરુપ ટ્રેડ હોતા નથી :

કેટલાક ટ્રેડ જે તે વિસ્તારની કયા પ્રકારની માગ છે તે જાણ્યા શિવાય ચલાવવામાં આવે તો તેમાંથી તાલીમ મેળવનારને માત્ર સ્ટાઈપન્ડ મળે. તાલીમ દર મિયાન પણ પાછળથી તે ધંધા કરી શકતા

નથી. તેમજ આ ઇધાના સાધનો મોઢા આવતા હોવાથી વસાવી શકતા નથી. જેને પરિણામે જોવા મળે છે કે જે તે ટ્રેડમાં તાલીમ લેનાર તાલીમાર્થીઓમાંથી માત્ર ૩૧ ટકાજ તાલીમને અનુરુપ ઇધો કરતા હતા. તે સિવાયના અન્ય વ્યવસાયકો બેકાર હતા. તો આવી તાલીમનો અર્થ શું? દા.ત. મોટર રીવાઈડીંગ, આર્મેચર, ટાઈપીંગ કયાં પછી પ્રેક્ટીશ રહેતો નથી અને થોડાક સમયમાં ભૂલી જાય છે. એટલે જે વિસ્તારમાં જેટલાને સમાવી શકાય અથવા ઇધાની પુરી શક્યતા હોય તેવા ટ્રેડ ચલાવવામાં આવે તો સકળતા વધુ મેળવી શકાય.

(૭) ઇધાના સાધનોનો અભાવ :

કેટલાક ટ્રેડમાં ઇધો કરવા માટેના સાધનો ઘણા મોઢા આવે છે જે આ ગરીબ વિદ્યાર્થીઓને વસાવવાં મુશ્કેલ છે. જેને પરિણામે ઇધો કરી શકતાં નથી, અને તાલીમના થોડાક જ સમયમાં જો તેને સાધનો ન મળેતો તે તાલીમ ભૂલી જઈ બેકાર બની જાય છે.

(૮) તાલીમાર્થીઓને તાલીમ લીધા બાદ શહેરોમાં રહેવાની મુશ્કેલી :

કેટલાક ટ્રેડ એવા છે કે જેને પોતાના ગામ કે નજીકના શહેર સિવાય મોટા શહેરોમાં નોકરી મળી શકે અથવા કેટલાક મોટી કંપનીઓ આવા શીબેલ યુવાનોને એપ્રેન્ટીસ તરીકે રાખે અથવા સીવલ-કામ જાણકારને તૈયાર કપડાં બનાવી વેચતી કંપનીઓ કામ આપે છે. સુરત, વડોદરા, વાપી જેવા શહેરો પણ ગરીબ તાલીમાર્થીઓને રહેવાની મોટી મુશ્કેલી છે. આવા શહેરોમાં ભાડા મોઢા હોવાથી કોઈ છોકરો કે છોકરી એકલા રહી શકે નહીં તેથી કોઈ સગાને ત્યાં કે ભેગા મળીને ઝૂંપડપટ્ટીમાં રહે તો પણ તેને મોઢુ પડે છે. આવા શીબાઉ ઇધા માટે જ્યારે શહેરમાં જાયતો તેમને રહેવા માટે કોઈ સગવડ મળી રહે તો તાલીમ લીધેલ વિદ્યાર્થીઓ તાલીમને અનુરુપ વ્યવસાયમાં ગોઠવાઈ આર્થિક રીતે પગભર થઈ શકે. આ માટે નોકરી કરતા ગરીબ આ દિવાસીઓને રહેવા માટે છાત્રાલયની સગવડ હોયતો શહેરોમાં રહી શકે.

(૯) તાલીમાર્થીઓ નોકરીની જાહેરાતોથી અજાન રહે છે. :

તાલીમ લીધાબાદ જ્યારે પોતાના ગામમાં રહે છે ત્યારે તેને સમાચાર પત્ર પણ જોવા મળતું નથી. અંદરના હોડાણના ગામોમાં તેને બહારના જગતમાં શું ચાલે છે તેની પણ ખબર પડતી નથી. દા.ત. ટાઈપોગની તાલીમ લીધા બાદ તેને જો કોઈ જગ્યાએ નોકરી મળે નહીં તો તેની તાલીમ નકામી જાય છે. આ માટે જો રોજગાર કચેરીઓ તાલીમાર્થીઓની નોંધ રાખી તેમને અગ્રીમતાને ધોરણે નોકરીઓની જાણ કરે અને તાલીમ લીધેલને નોકરીઓમાં અગ્રીમતા અપાયતો સરકાર ધ્વારા ખર્ચે તાલીમ પાછળના પૈસા અને સમયનો સદુપયોગ થઈ શકે, આ સિવાય એપ્રેન્ટિસ તરીકે પણ તાલીમ સંસ્થાના તાલીમાર્થીઓને અગ્રીમતાને ધોરણે લેવામાં આવે તો તાલીમ લીધાબાદ ગોઠવાઈ શકે અને તેની અસર આ દિવાસી વિસ્તારમાં પડે કે તાલીમ લેનારને નોકરી મળે છે કે ધંધો કરી શકે છે.

(૧૦) મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાઓમાં સ્ટાક પૂરતો હોતો નથી :

તપાસમાં લીધેલ સંસ્થાઓમાં જાણવા મળ્યું હતું કે ધણી જગ્યાએ ખાલી હતી. કેટલાક ટ્રેડ ચાલતા હોય તેમાં વિદ્યાર્થીઓ પણ પૂરતા મળતા હોય છતાં લાંબા સમય સુધી તે જગ્યા ખાલીજ હોય જેને પરિણામે તાલીમાર્થીઓનો સમય બ્લાડે અને પરીક્ષામાં નાપાસ થાય. તો આવી જગ્યાઓ જેને ટ્રેડ ચાલુ થાય પહેલાંજ ભરતી આવશ્યક છે.

(૧૧) સંપૂર્ણ શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા તાલીમાર્થીઓનો અભાવ :

કેટલાક ટ્રેડ ચલાવવામાં મુશ્કેલી પડે છે. કારણ કે એસ.એસ.સી. પાસ ટ્રેડમાં જોઈએ તે ટ્રેડમાં કે એવી અન્ય શૈક્ષણિક લાયકાતવાળા વિદ્યાર્થીઓનો અભાવ વર્તાય છે.

સૂચનો :

મીની આઈ.ટી.આઈ ધ્વારા અપાતી તાલીમ એ ધણી ઉપયોગી અને આર્થિક રીતે પગભર કરી ગૌરવપૂર્વક જીવવા માટેનું સાધન છે. તેને વ્યવસ્થિત કરી તાલીમાર્થીઓ, વાલીઓ અને કર્મચારીઓની મુશ્કેલીઓ નિવારવામાં આવે અને જેને વિસ્તારને અનુરૂપ તાલીમ ગોઠવાય તો આ તાલીમનો ફેલાવો

પણ ઝડપથી વધી શકે અને લોકોજ જુદાજુદા ટ્રેડો માગતા થાય તે માટે અમને અભ્યાસને આધારે જે તેના વિકાસમાં દેખાતી સમસ્યાઓ છે તેને રજૂ કરી છે. આ સમસ્યાને ગંભીરતાથી વિચારી ઉકેલી શકાય તો વધુ સારુ જેથી સુંદર કાર્ય એક યોગ્ય દિશામાં થઈ શકે.

અભ્યાસને આધારે અમને દેખાતાં કેટલાક સૂચનો અહીં રજૂ કર્યા છે.

- (૧) મીની આઈ.ટી.આઈ સંસ્થાઓના તાલીમને અનુરૂપ મકાનો બંધાય, કર્મચારીઓને રહેવા માટેનું મકાનો પણ બંધાવવા જોઈએ. કારણકે કેટલાક વિસ્તારોમાં કર્મચારીઓને રહેવાની સગવડ મળતી નથી તેથી આવજા કરવી પડે છે.
- (૨) તાલીમાર્થીઓને રહેવા માટેનાં છાત્રાલયોએ અનિવાર્ય છે.
- (૩) કર્મચારીઓની જ્યાં જ્યાં જગ્યાઓ ખાલી રહેતી હોય ત્યાં જે તે ટ્રેડ શરૂ થયા આઠ ભરવી જોઈએ.
- (૪) બસમાં આવજા કરતા વિદ્યાર્થીઓને બસક-સેશન પાસ સરળતાથી મળી રહે તેવી વ્યવસ્થા ગોઠવવી જોઈએ.
- (૫) તાલીમના ટ્રેડ વારંવાર બદલતા રહેવું જોઈએ.
- (૬) તાલીમને અનુરૂપ ઘંઘા માટેનાં આવશ્યક સાધનો મળી રહેવા જોઈએ તે માટેની પુરેપુરો સહાય આપી સાધનો આપવાં જોઈએ.
- (૭) રોજગાર કચેરીઓમાં દરેક તાલીમાર્થીના નામની નોંધણી થવી જોઈએ તાલીમ સંસ્થા દ્વારાજ અને તાલીમાર્થીને જાહેરાતોથી કે નોકરીની ખબર ધેરબેઠાં મળે તેવી વ્યવસ્થા ગોઠવવી જોઈએ.
- (૮) તાલીમાર્થીઓને અશ્રિમતાને ધોરણે નોકરીમાં રાખવા જોઈએ, કે એપ્રેન્ટીસ તરીકે પણ અશ્રિમતાને ધોરણે પસંદગી પામવી જોઈએ.
- (૯) મોટા શહેરોમાં નોકરી કરતા આ દિવાસીઓ ભાઈ-બહેનો ને નિવાસની વ્યવસ્થા માટે છાત્રાલય કે એવી સગવડ મળે તેમની પાસેથી પૈસા લઈને પણ સગવડ આપી હોયતો શહેરોમાં તાલીમને અનુરૂપ ઘંઘારોજગાર કરી શકે.

- (૧૦) આ દિવાસી વિસ્તારના ઉડાણના ગામોમાં પણ અને સમગ્ર વિસ્તારમાં તાલીમનો ઉદ્દેશ્ય સમજાવવા શીખરો અને વાલીઓના તાલીમવર્ગો યોજવા જોઈએ.
- (૧૧) શૈક્ષણિક લાયક પ્રમાણે ટ્રેડમાં પ્રવેશ મળતો હોવાથી આ દિવાસી વિસ્તારોમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ ધણું ઓછું હોવાને કારણે કેટલાક ટ્રેડમાં ઓછી શૈક્ષણિક લાયકાતને કારણે પ્રવેશ મેળવી શકતા નથી તો આવા વિસ્તારના તાલીમાર્થીઓને અન્ય વિસ્તારો કરતાં ઓછી શૈક્ષણિક લાયકાત ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને પસંદગીના ટ્રેડોમાં પ્રવેશ મળેતો વધુ વિદ્યાર્થીઓ તાલીમ મેળવી શકે.

XXXXXXXXXX
XXXXXXXXXX
XXXXXX
XXX
X

આદિવાસી સંશોધન અને તાલીમ કેન્દ્ર
ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૧૪

મીની આઈ.ટી.આઈ. સંસ્થાઓનો મૂલ્યાંકન અભ્યાસ

તાલીમ પામેલ તાલીમદારો માટેનું પત્રક

૧. અનુ. નંબર : પત્રક બરનારનું નામ :
૨. ગામનું નામ : તારીખ :
૩. તાલુકાનું નામ :
૪. જિલ્લો :
૫. માહિતી આપનારનું નામ :
૬. જાતિ :
૭. ઉંમર :
૮. શિક્ષણ :
૯. મુખ્ય વ્યવસાય :
૧૦. ગૌણ વ્યવસાય :
૧૧. ધંધાની માસિક આવક :
૧૨. ધંધા માટેનું કુલ ખર્ચ :
૧૩. તાલીમને અનુરૂપ કામ પામ્યા મળી રહે છે ? હા / ના
૧૪. ધંધા રોજગાર માટે બહાર જવું પડે છે ? હા / ના
૧૫. જો 'હા' તો કેટલો સમય બહાર જાઓ છો

(3)

૧૭. તમે કઈ ઔદ્યોગિક સંસ્થામાં તાક્ષીમ સીધી છે ?
૧૮. તાક્ષીમનો પ્રકાર :   ૧.
- ૨.
- ૩.
- ૪.
૧૯. તાક્ષીમમાં તમને યેસેસ અનુભવ જણાવો
૨૦. હાલમાં કામના અનુભવી વધુ શું જણાવવું જોઈએ ?
૨૧. તાક્ષીમમાં શું શું શીખ્યા હતા ?
૨૨. તમે કયા વર્ષે તાક્ષીમ સીધી ?
૨૩. તમે જે તાક્ષીમ મળવી છે તેના અનુરૂપ ઈથી કરો છો ?   હા / ના
૨૪. જો 'ના' તો કયો ઈથી કરો છો ? વિગતો આપો.
- ૧.
- ૨.
- ૩.
૨૫. તાક્ષીમને અનુરૂપ ઈથી ન કરવાનાં કારણો
- ૧.
- ૨.
- ૩.
- ૪.
૨૬. તાક્ષીમ સીધા બાદ તમને ઈથી માટે સાધનો મળ્યાં છે ?   હા / ના
૨૭. જો 'ના' તો કયાથી મળ્યાં ?

(૪)

૨૮. સાધનો મેળવવા માટે કઈ જગ્યાએ અરજી કરો છો ? હા / ના
૨૯. જો 'હા' તો કયાં ? નામ આપો.
૩૦. કેટલી સોન મળી હતી ? (રૂપિયામાં)
૩૧. કેટલી સબ્સીડી મળી હતી (રૂપિયામાં)
૩૨. સોન/સહાય મેળવ્યા પછી કયા પ્રકારના સાધનો ખરીદ્યાં ? સાધનોનાં નામ આપો.
૩૩. તાત્કાલ કામ પછી તમે કયો વ્યવસાય કરો છો ? વિગત આપો.
૩૪. તાત્કાલને અનુરૂપ કામ માટે કાચો સામાન સ્થળ ઉપર મળી રહ્યું છે ? હા / ના
૩૫. જો 'ના' તો કયાથી કાવવો પડે છે ? સ્થળ જણાવો.
૩૬. તૈયાર માલ / સાધનોના વેચાણ માટેનું બજાર નજીકમાં છે ? હા / ના
૩૭. જો 'ના' તો કયા સ્થળે વેચો છો ?
૧. ૨. ૩. ૪.
૩૮. તાત્કાલ કામ પછી તમારી આવકમાં ફેર પડ્યો ખરો ? હા / ના
૩૯. જો 'હા' તો વાર્ષિક કેટલી આવક થાય છે ? (રકમ લખવી)
૪૦. તાત્કાલ કામ બાદ અપનાવેલ વ્યવસાયમાં કોઈ મુશ્કેલી પડે છે ખરી ? હા / ના
૪૧. જો 'હા' તો કયા પ્રકારની મુશ્કેલીઓ પડે છે ?
૧.
૨.
૩.
૪.

(૫)

૪૨. આ તાલીમ મેળવ્યા પછી બીજી કોઈ બીધોગિક / અન્ય પ્રકારની તાલીમની જરૂરિયાત
છે ? હા / ના

૪૩. જો 'હા' તો વિગતો આપો.

૪૪. તાલીમ દરમિયાન પડતી મુશ્કેલીઓ જણાવો.

...

આદિવણી સંશોધન અને તાલીમ કેન્દ્ર : ગોજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ ૩૮૦ ૦૧૪

નાના પાઠ્યાની ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓની મૂલ્યાંકન અભ્યાસ : સંસ્થાનું માહિતી પત્રક

સંસ્થાનું સ્થાપના વર્ષ :

૧. સંસ્થાનું નામ :

૨. સંસ્થાના સર્પિડનશિઓની માહિતી :

ક્રમ	નામ	બોદી	જાતિ	ઉંમર	શિક્ષણ	પગારદોરણ	વિશેષ નોંધ
------	-----	------	------	------	--------	----------	------------

૧.

૨.

૩.

૪.

૩. સંસ્થામાં કયા પ્રકારની તાલીમની વ્યવસ્થા છે ?

૪. સંસ્થાનું સંરૂબાસ્તી આદિ સુધીમાં કયા પ્રકારના ઔદ્યોગિક તાલીમવર્ગો ચલાવ્યા ?

૫. તાલીમવર્ગોની સમયમર્યાદા કેટલી છે ?

૬. દરેક વર્ગમાં કેટલા તાલીમશિઓની વ્યવસ્થા છે ?

૭. તાલીમશિઓને સ્ટાઇપેન્ડ આપવામાં આવે છે ? હા / ના 'હા' તો માસિક કેટલું સ્ટાઇપેન્ડ આપો છો ? કોણ આવે છે ?

૮. તાલીમશિઓ પસંદગી અનામત રકમ અથવા વ્યવસ્થા ખર્ચ કે સાધનો માટેની કેટલી કમાવટ / અડવાસત રકમ સંભાળવામાં આવે છે ?

૯. તાલીમશિઓના પ્રમાણમાં મડાન / સ્ત્રી અને સાધનો પૂરતાં છે ? હા / ના જો 'ના' તો જરૂરિયાત છે ? હા / ના 'હા' તો શાની ?

તારીખ શેઠા બાદ તારીખરૂંજિ ધાની શરૂઆત અર્થે કયા કસરતી મહદે કરવામાં આવે છે ?

૧૧. રાજ્યાની શરૂઆત પછી કેટલા તારીખરૂંજિ અથવા સર્યામરૂંજિ તારીખ મળવી તેની વર્ષવાર રીતિ

ક્રમ તારીખનો પ્રકાર

વર્ષવાર તારીખરૂંજિની રીતિ

૧૯૭૬-૮૦ ૧૯૮૦-૮૧ ૧૯૮૧-૮૨ ૧૯૮૨-૮૩ ૧૯૮૩-૮૪ ૧૯૮૪-૮૫ ૧૯૮૫-૮૬

આરૂં વર્ષના

તારીખરૂંજિની રીતિ

૧૨. ઉપરોક્ત તારીખ શેઠા પછી કેટલા તારીખરૂંજિ સ્વતંત્ર વ્યવસાય અપનાવ્યો ? તેની રીતિ :

(૨) ૧૩. તારીખ શેઠા બાદ કેટલા તારીખરૂંજિને તારીખના વિષયને અનુરૂપ નોડરી મળી તેની રીતિ :

૧૪. તારીખરૂંજિને દર વર્ષે પૂરતી મળી રહે છે ? હા / ના જો ના તો પડતી મુશ્કેલીઓ જણાવો.

૧૫. આ વિસ્તારમાં કયા પ્રકારના તારીખ આપને અને તારીખરૂંજિ વધુ ઉપયોગી મળે છે તે અંગેના આપના મતવ્યો જણાવો.

૧૬. રાજ્યા અને અન્ય પ્રદેશોની તારીખની રીતિની વિગતો જો હાથ તો દર્શાવો.

મીની આઈ.ટી.આઈ. સંસ્થામાં તાલીમ પામિત તાલીમીઓની વિગત.

ક્રમ	તાલીમનું વર્ષ	તાલીમનો પ્રકાર	તાલીમીઓની સંખ્યા		અધિક્ષક ઊડી જનારની સંખ્યા		પસ થનાર તાલીમીઓની સંખ્યા	
			આદિવાસી	બીજી પાય બીજા આદિવાસી	આદિવાસી	બીજી પાય બીજા આદિવાસી	આદિવાસી	બીજી પાય બીજા આદિવાસી
૧.	૧૯૮૦-૮૧							
૨.	૧૯૮૧-૮૨							
૩.	૧૯૮૨-૮૩							
૪.	૧૯૮૩-૮૪							
૫.	૧૯૮૪-૮૫							
૬.	૧૯૮૫-૮૬							